

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

**FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY**

**NÁCVIK PSANÍ KONCOVEK PŘÍDAVNÝCH JMEN
V 5. ROČNÍKU ZŠ**

Ing. Eva Kripnerová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: PaedDr. Jana Vejvodová, CSc.

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni 28. února 2021

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Velmi děkuji PaedDr. Janě Vejvodové, CSc., za vedení diplomové práce, její cenné podněty, rady a připomínky. Dále bych chtěla poděkovat vyučujícím základních škol za spolupráci při realizaci výzkumu.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	2
ÚVOD	3
1 TEORETICKÁ ČÁST	4
1.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	4
1.2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A UČIVO O PŘÍDAVNÝCH JMÉNECH.....	5
1.3 UČIVO O PŘÍDAVNÝCH JMÉNECH.....	7
1.4 ANALÝZY UČIVA O KONCOVKÁCH PŘÍDAVNÝCH JMEN V SOUČASNÝCH UČEBNICÍCH	12
1.4.1 Přehled učiva v jednotlivých učebnicích.....	12
1.4.1.1 Učebnice nakladatelství Nová škola	12
1.4.1.2 Učebnice nakladatelství Fraus	18
1.4.1.3 Učebnice nakladatelství ALTER.....	23
1.4.1.4 Učebnice nakladatelství Prodos	31
1.4.1.5 Učebnice nakladatelství SPN	33
1.4.2 Celkové hodnocení učebnic.....	35
2 DIDAKTICKÁ ČÁST.....	39
2.1 METODIKA VÝZKUMU	39
2.2 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	45
2.2.1 Interpretace výsledků.....	45
2.2.2 Shrnutí	53
2.2.3 Závěr výzkumu.....	55
2.3 VLASTNÍ NÁMĚTY PRO NÁCVIK PSANÍ KONCOVEK PŘÍDAVNÝCH JMEN.....	59
ZÁVĚR.....	77
RESUMÉ	78
SEZNAM LITERATURY	79

SEZNAM ZKRATEK

ZŠ a MŠ – základní škola a mateřská škola

str. – strana

RVP – Rámcově vzdělávací program

ŠVP – Školní vzdělávací plán

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Úvod

Český jazyk je nádherný, mluvnický obtížný, pestrý a barvitý. Posláním učitelské profese na prvním stupni ZŠ je mimo jiné ukázat dětem krásy našeho mateřského jazyka a pomoci jim překonat obtížnosti spojené s osvojováním si pravidel českého jazyka.

Učivo o koncovkách přídavných jmen patří k poslednímu učivu, které si žáci musí v rámci prvního stupně v českém jazyce osvojit. Je to vrchol pyramidy gramatických pravidel, která se žáci učí od vstupu do základní školy. V diplomové práci se budu věnovat prezentaci učiva o přídavných jménech v současných učebnicích českého jazyka pro 5. ročník, provedu výzkum zjišťující stav dovedností žáků 5. ročníku v psaní koncovek přídavných jmen a na základě zjištěných faktů se pokusím navrhnout metodické postupy či soubory cvičení zaměřené na zlepšení dovednosti žáků ve zkoumaném pravopisném jevu.

1 TEORETICKÁ ČÁST

1.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

V souladu s principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů (školský zákon), se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní. Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (dále jen ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách. Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost.

Základním pojmem ve vzdělávání je pojem – klíčové kompetence. „Klíčové kompetence představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti.“

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní. (MŠMT, 2017)

(RVP pro ZV platný od 1. 9. 2005. MŠMT Praha, březen 2017)

1.2 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM A UČIVO O PŘÍDAVNÝCH JMÉNECH

Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace zahrnuje vzdělávací obory: Český jazyk a literatura, Cizí jazyk. Vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace je důležitou součástí výchovně vzdělávacího procesu. Jazykové vyučování vybavuje žáka takovými znalostmi a dovednostmi, které mu umožňují správně vnímat různá jazyková sdělení, rozumět jim, vhodně se vyjadřovat a účinně uplatňovat i prosazovat výsledky svého poznávání. Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru Český jazyk a literatura má komplexní charakter, ale pro přehlednost je rozdělen do tří složek: Komunikační a slohové výchovy, Jazykové výchovy a Literární výchovy. Ve výuce se však vzdělávací obsah jednotlivých složek vzájemně prolíná. V Jazykové výchově žáci získávají vědomosti a dovednosti potřebné k osvojování spisovné podoby českého jazyka. Učí se poznávat a rozlišovat jeho další formy. Jazyková výchova vede žáky k přesnému a logickému myšlení, které je základním předpokladem jasného, přehledného a srozumitelného vyjadřování. Při rozvoji potřebných znalostí a dovedností se uplatňují a prohlubují i jejich obecné intelektové dovednosti, např. dovednosti porovnávat různé jevy, jejich shody a odlišnosti, třídít je podle určitých hledisek a dospívat k zobecnění. Český jazyk se tak od počátku vzdělávání stává nejen nástrojem získávání většiny informací, ale i předmětem poznávání. RVP stanoví Rámcový učební plán, který určuje minimální časovou dotaci jednotlivým vzdělávacím oborům. Vzdělávací obor Český jazyk a literatura má stanovenou minimální časovou dotaci pro 1. – 5. ročník 35 h. Učivo o podstatných jménech je upraveno ve vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, vzdělávacím oboru: Český jazyk a literatura, ve složce: Jazyková výchova.

Očekávané výstupy z hlediska přídavných jmen pro 1. období (MŠMT, 2017):

Žák

ČJL-3-2-03 porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost

ČJL-3-2-04 rozlišuje slovní druhy v základním tvaru

ČJL-3-2-05 užívá v mluveném projevu správné gramatické tvary podstatných jmen, přídavných jmen a sloves

Očekávané výstupy z hlediska podstatných jmen pro 2.období:

ČJL-5-2-02 rozlišuje ve slově kořen, část příponovou, předponovou a koncovku

ČJL-5-2-03 určuje slovní druhy plnovýznamových slov a využívá je v gramaticky správných tvarech ve svém mluveném projevu

ČJL-5-2-04 rozlišuje slova spisovná a jejich nespisovné tvary

Učivem v oblasti přídavných jmen je:

slovní zásoba a tvoření slov – slova a pojmy, význam slov, slova jednoznačná a mnohoznačná, antonyma, synonyma, homonyma; stavba slova (kořen, část předponová a příponová, koncovka)

tvarosloví – slovní druhy, tvary slov

pravopis – lexikální, základy morfologického (koncovky podstatných jmen a přídavných jmen tvrdých a měkkých) a syntaktického (shoda přísudku s holým podmětem).

1.3 UČIVO O PŘÍDAVNÝCH JMÉNECH

Hlavním cílem jazykového vyučování je naučit žáky vyjadřovat se výstižně a jazykově správně spisovným jazykem, a to jak slovem, tak i písmem. Ke splnění daných cílů je třeba stanovit si úkoly. Hlavním úkolem počáteční jazykové výchovy je vypěstovat dovednost spisovně se vyjadřovat. K tomu je třeba ovládnout spisovnou výslovnost a hlavní zásady českého pravopisu. (HAUSER & ONDRÁŠKOVÁ, 1991) Žák musí pravopisný jev nejdříve poznat, uvědomit si jej, přiřadit jej pod příslušné pravidlo a rozhodnout se pro řešení. Žák musí ovládat souvislosti slovotvorné a mluvnické, podle toho rozlišujeme pravopis lexikální a mluvnický. Rozdělení je východiskem pro metodický postup ve vyučování. Pravopis přídatných jmen je pravopis tvaroslovný (morfologický), který zahrnuje jevy spjaté s ohýbáním, skloňováním a časováním, takže sem patří především psaní *i*, *y* v koncovkách podstatných a přídatných jmen a psaní koncovky *-í* v přítomných tvarech sloves. Opíráme se zde o dovednost rozpoznat tvar slova, tj. pád jména a příslušnost k deklinačnímu vzoru. (BRABCOVÁ, 1990)

Žáci musí mít zvládnuté určování jednotlivých mluvnických kategorií podstatných jmen, a to zejména určování pádu, čísla a rodu. Tato nutnost vychází ze skutečnosti, že při určování mluvnických kategorií přídatných jmen musí žáci vycházet z jejich spojení s podstatným jménem, se kterým se shodují v pádě, čísle a rodě. Např. *cizí* (člověk), *heboučké* (kotě), *kamarádova* (taška), *časté* (sněžení). Základním tvarem přídatných jmen je 1. pád, číslo jednotné, rod mužský. Žák musí ovládat určování pádů a přiřazování jmen k příslušným vzorům, neboť morfologický pravopis je založen na analogii. (BRABCOVÁ, 1990)

V jazykovém vyučování se pravopisné jevy probírají vždy v souvislosti s hláskováním a výslovností, tvaroslovím, tvořením slov, naukou o slovní zásobě a skladbou. Je nezbytné vypěstovat potřebný algoritmus, o který se žáci opírají, a nesmířit se s odhadováním pravopisných jevů nebo nenáležitým, ledabytým odůvodňováním. (SVOBODOVÁ, 2003)

Druhy přídavných jmen

Přídavná jména **tvrdá** mají v 1. pádě, čísla jednotného pro každý rod jinou koncovku: -ý, -á, é (*mladý* prodavač, *mladá* královna, *mladé* zvíře). Skloňují se podle vzoru **mladý**.

	číslo jednotné		
	<i>rod mužský</i> <i>živ. i neživ.</i>	<i>rod ženský</i>	<i>rod střední</i>
1. p.	mladý (muž, strom)	mladá (žena)	mladé (děvče)
2. p.	mladého	mladé	mladého
3. p.	mladému	mladé	mladému
4. p.	mladého (muže) mladý (strom)	mladou	mladé
5. p.	mladý!	mladá!	mladé!
6. p.	(o) mladém	(o) mladé	(o) mladém
7. p.	mladým	mladou	mladým
	číslo množné		
	<i>rod mužský</i> <i>živ. i neživ.</i>	<i>rod ženský</i>	<i>rod střední</i>
1. p.	mladí (muži) mladé (stromy)	mladé (ženy)	mladá (děvčata)
2. p.	mladých	mladých	mladých
3. p.	mladým	mladým	mladým
4. p.	mladé	mladé	mladá
5. p.	mladí! (muži) mladé! (stromy)	mladé!	mladá!

6. p.	(o) mlad ých	(o) mlad ých	(o) mlad ých
7. p.	mlad ými	mlad ými	mlad ými
V koncovkách přídavných jmen tvrdých se píše -í jen v 1. a 5. pádu, čísla množného, rodu mužského životného, např. <i>mladí</i> muži. Na konci tvarů 7. pádu, čísla množného všech rodů se píše -i, např. (s) <i>mladými</i> jezdci. Ve všech ostatních koncovkách přídavných jmen tvrdých se píše -ý.			

Před koncovkou *-í* se u přídavných jmen skloňovaných podle vzoru *mladý* mohou v 1. a 5. pádu čísla množného rodu mužského životného některé souhlásky nebo souhláskové skupiny měnit.

Souhláska: **h – z** (drahý strýček – drazí strýčci/strýčkové),

ch – š (hluchý dědeček – hluší dědečci/dědečkové),

k – c (krotký srnec – krotcí srnci),

r – ř (dobrý člověk – dobří lidé).

Přípona: **-ský – -ští** (horský vůdce – horští vůdci/vůdcové),

-cký – -čtí (anglický přítel – angličtí přátelé),

-čký – -čcí (maličká pavouček – maličcí pavoučci/pavoučkové).

Přídavná jména tvrdá mohou mít ještě tzv. **jmenné tvary**, např. Jonáš byl **zdráv**, Karla byla **zdráva**, dítě bylo **zdrávo**. Přídavné jméno **rád (-a, -o)** má pouze jmenné tvary.

Přídavná jména **měkká** mají v 1. pádu čísla jednotného v příponách pro všechny rody: *-í* (*jarní vánek, jarní příroda, jarní počasí*). Skloňují se podle vzoru **jarní**.

	číslo jednotné			číslo množné
	<i>rod mužský</i>	<i>rod ženský</i>	<i>rod střední</i>	<i>všechny rody</i>
	<i>životný i neživotný</i>			

1. p.	jarní (večer)	jarní (noc)	jarní (ráno)	jarní (večery, noci, rána)
2. p.	jarního	jarní	jarního	jarních
3. p.	jarnímu	jarní	jarnímu	jarním
4. p.	jarního, jarní	jarní	jarní	jarní
5. p.	jarní!	jarní!	jarní!	jarní!
6. p.	(o) jarním	(o) jarním	(o) jarním	(o) jarních
7. p.	jarním	jarní	jarním	jarními
Ve všech koncůvkách přídavných jmen měkkých píšeme vždy í.				

Přídavná jména přivlastňovací mají v 1. pádu, čísla jednotného v příponách pro každý rod jinou příponu *-ův, -ova -ovo* nebo *-in, -ina, -ino* (otcův, matčin obraz; otcova, matčina práce; otcovo, matčino dílo). Skloňují se podle vzorů **otcův, matčin**.

	číslo jednotné		
	<i>rod mužský životný i neživotný</i>	<i>rod ženský</i>	<i>rod střední</i>
1. p.	otcův, matčin (strýc, dům)	otcova, matčina (teta)	otcovo, matčino (štěně)
2. p.	otcova, matčina	otcovy, matčiny	otcova, matčina
3. p.	otcovu, matčinu	otcově, matčině	otcovu, matčinu
4. p.	otcova, matčina (strýce) otcův, matčin (dům)	otcovu, matčinu	otcovo, matčino
5. p.	otcův, matčin!	otcova, matčina!	otcovo, matčino!
6. p.	(o) otcově, -u, matčině, -u	(o) otcově, matčině	(o) otcově, -u, matčině, -u
7. p.	otcovým, matčiným	otcovou, matčinou	otcovým, matčiným

	číslo množné		
	<i>rod mužský</i> <i>živ. i neživ.</i>	<i>rod ženský</i>	<i>rod střední</i>
1. p.	otcovi, matčini (strýcové)	otcovy, matčiny (tety)	otcova, matčina (štěňata)
	otcovy, matčiny (domy)		
2. p.	otcových, matčiných	otcových, matčiných	otcových, matčiných
3. p.	otcovým, matčiným	otcovým, matčiným	otcovým, matčiným
4. p.	otcovy, matčiny	otcovy, matčiny	otcova, matčina
5. p.	otcovi, matčini (strýcové)!	otcovy, matčiny (tety)!	otcova, matčina (štěňata)!
	otcovy, matčiny (domy)!		
6. p.	(o) otcových, (o) matčiných	(o) otcových, (o) matčiných	(o) otcových, (o) matčiných
7. p.	otcovými, matčinými	otcovými, matčinými	otcovými, matčinými
V koncovkách přídavných jmen přivlastňovacích se píše -i jen v koncovce 1. a 5. pádu, čísla množného, rodu mužského životného, např. <i>sousedovi</i> kamarádi a v zakončení koncovky -ými v 7. pádě čísla množného všech rodů.			

U přídavných jmen přivlastňovacích jsou vzory *otcův* a *matčin* dva rozdílné typy jen po stránce slovotvorné (jde o přípony s koncovkami), kdežto po stránce tvaroslovné jde o typ jediný: obojí formy mají touž soustavu koncovek. Lze tedy při odůvodňování tvarů užívat ve všech případech jednoho z těchto vzorů. Přitom k odůvodnění pravopisu i/y v koncovkách je výhodnější pracovat se vzorem *matčin*, -a, -o, protože předcházející tvrdá souhláska „n“ nebo měkká souhláska „ň“ dobře naznačuje, má-li se v analogických případech psát v koncovce tvrdé y, či měkké i. (ČECHOVÁ & STYBLÍK, 1989)

Pozornost je třeba věnovat tvarům zakončeným na -ovi/-ovy. Důležité je především rozlišení přídavných jmen přivlastňovacích a tvarů 3. a 6. pádu, čísla jednotného

podstatných jmen rodu mužského. Rozdílné jsou i typy formantů v zakončení *-ovi/-ovy*. U podstatných jmen jde o pádovou koncovku *-ovi* u přídavných jmen přivlastňovacích jde o slovotvornou příponu *-ov-* a koncovku *-i/-y*. Pochopit tuto tvarovou homonymii je pro žáky obtížné.

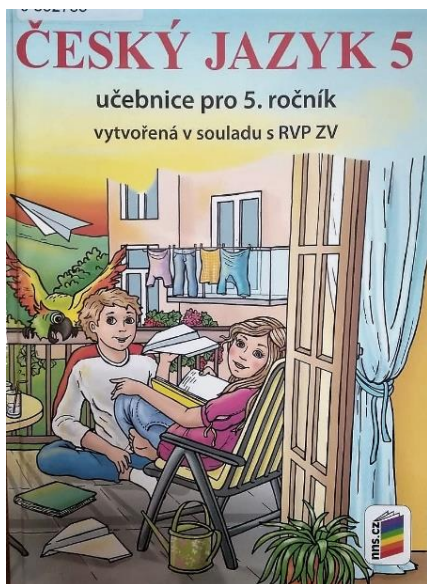
1.4 ANALÝZY UČIVA O KONCOVKÁCH PŘÍDAVNÝCH JMEN V SOUČASNÝCH UČEBNÍCÍCH

Pro analýzu jsem vybrala učebnice pěti různých nakladatelství: Nová škola, Fraus, ALTER, Prodos, SPN.

Učivo o koncovkách přídavných jmen je ve všech hodnocených učebnicích zařazeno do 5. ročníku.

1.4.1 PŘEHLED UČIVA V JEDNOTLIVÝCH UČEBNÍCÍCH

1.4.1.1 UČEBNICE NAKLADATELSTVÍ NOVÁ ŠKOLA

Autorkou učebnice Český jazyk 5 nakladatelství Nová škola je Alena Bára Doležalová.¹ Učivu o přídavných jménech je věnováno 16 stran ze 144 stran učebnice (str. 69-83), tj. přibližně 11 % z celkového počtu stran v učebnici.

Tematický celek začíná motivačním článkem o založení Karlovy univerzity, v němž mají žáci vyhledávat přídavná jména. Pod ním je uvedena definice přídavných jmen a následuje cvičení sloužící k fixaci obecných znalostí o přídavných jménech (str. 69-70).

¹ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN978-80-7289-792-6

Další část je věnována učivu o druzích přídavných jmen (cvičení 1, str. 71). Na základě vlastního pozorování koncovek přídavných jmen jsou žáci vedeni k vnímání jejich rozdílu v různých rodech. Následuje tabulka s vysvětlením pravidel pro třídění přídavných jmen a dále jsou zde cvičení na procvičení tohoto jevu (str. 71-72).

1. DRUHY PŘÍDAVNÝCH JMEN

1. Připravte si stejnou tabulku, jako má Lenka, a doplňte do ní správné tvary přídavných jmen.

dopis	starý		
pohlednice		velikonoční	
přání			bratrovo

a) Vyznačte koncovky přídavných jmen a pozorujte, jak se koncovky mění nebo nemění.

b) Připravte si ještě jednu tabulku a doplňte do ní další přídavná jména, např. *milý, sváteční, tetin*, a vyznačte jejich koncovky.

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 71. ISBN978-80-7289-792-6²

Následuje část věnovaná skloňování přídavných jmen tvrdých (str. 73-76). Na základě doplňovacího cvičení, do kterého se doplňují různé tvary přídavného jména *pěkný*, jsou žáci vedeni k samostatnému přemýšlení, podle čeho mění přídavná jména své koncovky.

2. SKLOŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN TVRDÝCH

1. Do vět, které si připravila Lenka, doplňte správný tvar přídavného jména *pěkný*.

Dáša si koupila _____ šátek. V televizi jsme se dívali na _____ pohádku. To bylo ale _____ vyprávění. Při předvádění vtipné scénky byla ve třídě _____ zábava. Na dnešní den předpovídali _____ počasí. Lenka s Michalem bydlí v _____ domě. Po zámecké zahradě se procházeli _____ pávi. Anička maluje _____ obrázky.

a) Přemýšlejte, podle čeho mění přídavná jména své koncovky. Zkuste to vysvětlit.

! Přídavná jména mění své koncovky podle rodu, čísla a pádu.

- Stejně jako u podstatných jmen jsou i u přídavných jmen vybrány vzory skloňování pro každý druh přídavných jmen.

Přídavná jména tvrdá se skloňují podle vzoru *mladý*.

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 73. ISBN978-80-7289-792-6³

² DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN978-80-7289-792-6

³ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., ISBN978-80-7289-792-6

Tato část dále pokračuje vysvětlením pravidel pro koncovky přídavných jmen tvrdých a přehledem skloňování vzoru *mladý*. Následuje procvičování. Je zde i učivo o změnách některých souhlásek nebo souhláskových skupin, např. *h – z* (*drahý strýček – drazí strýčci/strýčkové*), *-cký - -čtí* (*anglický přítel – angličtí přátelé*). Ve cvičení 7 na str. 75 je pak toto učivo procvičováno v rámci obměňovacího cvičení.

7. Napište slovní spojení v 1. pádě čísla množného.

Droboučkový chlapeček, olomoucký občan, plachý kuň, starý vlk, lehký atlet, dlouhý had, velký lev, liberecký závodník, běloučkový medvídek, polský turista, český prezident, nahý člověk, bystrý žák, vysoký muž, blízký přítel.

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 75. ISBN978-80-7289-792-6⁴

Kapitola o koncovkách přídavných jmen tvrdých je zakončena cvičením, které propojuje toto učivo s učivem o příslovích a pořekadlech.

10. V příslovích a pořekadlech opravte chybná slova pomocí slov protikladných.

Špatné slovo i železná vrata otvírá.
Hloupému napověz, *chytrého* trkni.
 Pod svícem bývá *nejmenší* tma.
 Hlad je *nejhorší* kuchař.
Večerní ptáče dál doskáče.

Lež má *dlouhé* nohy.
 Strach má *malé* oči.
Velké ryby také ryby.
 Ráno *hloupější* večera.
Hlasitá voda břehy mele.

a) Určete druh přídavných jmen na lístečcích.
b) Opravená přísloví a pořekadla vysvětlete.

76 PS 2, str. 4

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 76. ISBN978-80-7289-792-6⁵

⁴ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.. ISBN978-80-7289-792-6

⁵ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o.. ISBN978-80-7289-792-6

Část věnovaná koncovkám přídavných jmen měkkých (str. 77-78) začíná myšlenkovou mapou, ve které žáci doplňují vhodná podstatná jména k přídavnému jménu *lesní*. Opět zde mají samostatně vysledovat, zda se mění koncovka přídavných jmen v závislosti na rodu podstatného jména.

3. SKLOŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN MĚKKÝCH

1. Petrovu myšlenkovou mapu doplňte o další vhodná podstatná jména.

a) Určete rod podstatných jmen a všimněte si, zda se mění koncovka přídavného jména *lesní*.

b) Kterého druhu je toto přídavné jméno?

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 76. ISBN978-80-7289-792-6⁶

Následuje přehled skloňování přídavných jmen podle vzoru *jarní*. V této části učiva můžeme vedle procvičování daného jevu najít i cvičení vyžadující myšlení tvůrčího charakteru a procvičující čtení s porozuměním (str. 78, cvičení 6).

⁶ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN978-80-7289-792-6

6. Pozorně si přečtete text a zkuste pak zopakovat vše, co jste si zapamatovali.

Skřivan polní

Říká se, že na Hromnice musí skřivánek vrznout, i kdyby měl zmrznout. Skřivánčí zpěv však uslyšíme spíš až v březnových dnech. Skřivan polní se totiž většinou vrací z jižních krajů až v druhé polovině února. Skřivan je drobný a nenápadný pták o trochu větší než vrabec. Je známý tím, že za letu zpívá. Značí si tak svůj hnízdní revír. Také ho můžeme spatřit, jak se ve výšce třepetá na jednom místě. Hnízdí v otevřené zemědělské krajině. Na zemi v trávě si staví jednoduché hnízdo, do kterého samička naklade až šest kropenatých vajíček. Oběma rodičům dá hodně práce vylihnutá mláďata nakrmit. Hnízda opouštějí již asi desetidenní mláďata. Kvůli rozvoji moderního zemědělství počty skřivanů hodně klesly.

a) Rozhodněte, které informace najdete v textu.

Jak skřivan vypadá.	ano/ne
Kdy odlétá do teplých krajů.	ano/ne
Jak se rodiče starají o svá mláďata.	ano/ne

b) V textu vyhledejte přídavná jména měkká a podstatná jména, která k nim patří.

c) U přídavných jmen tvrdých určete jejich rod, číslo a pád.

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 78. ISBN978-80-7289-792-6⁷

Část věnovaná koncovkám přídavných jmen přivlastňovacích (str. 79-80) začíná cvičením, ve kterém mají žáci říkat přivlastňovací přídavná jména podle obrázků (str. 79, cvičení 1), a pokračuje přehledem skloňování přídavných jmen podle vzorů *otcův, matčín*.

4. SKLOŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN PŘIVLASTŇOVACÍCH

1. Podle kartiček se jmény říkejte, či jsou věci na obrázcích.

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 79. ISBN978-80-7289-792-6⁸

⁷ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN978-80-7289-792-6

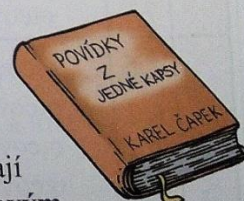
⁸ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN978-80-7289-792-6

Zařazeno je i cvičení na rozpoznání rozdílu mezi přídavným jménem přivlastňovacím a podstatným jménem, př. *Přečetli jsme Čapkovy povídky. Odpoledne zanesu knihu Lukášovi.*

6. Rozhodněte, zda je zvýrazněné slovo přídavné jméno přivlastňovací, nebo podstatné jméno.

Odpoledne zanesu knihu **Lukášovi**. Přečetli jsme **Čapkovy** povídky. **Standovi** sourozenci odjeli na prázdniny k **dědečkovi**. Vjeli jsme do **Nerudovy** ulice. **Pepíkovy** nápady nebývají vždy dobré. Zítra půjdeme na návštěvu ke **Zdeňkovi**. **Tatínkovým** rodičům říkáme prarodiče. Ve vlastivědě jsme se učili o Janu **Husovi**. Museli jsme jít k panu **řediteli**. **Radkovy** úkoly jsou vždy vzorné. Sešity jsem **Jardovi** vrátila.

a) Vyhledejte podstatné jméno pomnožné.

PS 2, str. 6

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 80. ISBN978-80-7289-792-6⁹

5. PŘÍDAVNÁ JMÉNA – OPAKOVÁNÍ

1. Přečtěte si text a do slov doplňte chybějící písmena.

Z dějin velkých objevů
V době, kdy kap...tán Diaz ob...vil námořní cestu do Indie,
žil v Lisabonu mladý kresl...č map Kryštof Kolumbus.
M...mo jiné znal dobře cestopis Marca [Marka] Pola
o jeho cestě do Asie a v...žil, že je pravdivý.
Jednou pře...stoupil Kolumbus pře...
portugalského krále s návrhem na uskutečnění plavb... do Indie opačn...m směrem.
Král ho však odm...tl. A tak Kolumbus
...kus...l své štěstí u španělského
dvora. Teprve po dlouhé době královi
poradci v...slov...li souhlas.
V přístavu Palos se konaly příprav...
k velké plavbě. Námořníci se ...háněli těžko, protože se nikomu nechtělo do
neznám...ch končin za nejist...m cílem.
3. srpna 1492 v...pluly tři karavel... Nina, Pinta a Santa Maria po... vedením
Kryštofa Kolumba. Pluly sm...rem na západ. Plavba prob...hala za kl...dného
počasí be... bouři. Ale trvala velm... dlouho a námořníci už mnoho dní nev...děli
nic než vodu a zase samou vodu. V námořnicích narůstala nespokojenost. Každý den
b...la nálada na lodích napjatější. Kolumbus se snažil námořníky uklidňovat a dou-
fal, že se země objev... dřív, než mužstvu dojde trpěl...vost a na lodi v...pukne
v...pouza.
12. října brz...ráno se konečně dočkali a zahlédli pevninu. O...poledne se celá
flotila v...lodila na ostrov... v dnešních Bahamách.
(Pavel Černý: *Obrázky z dějin světových objevů, Mateřídouška, upraveno*)

a) Zjistěte význam slov *karavela, flotila*.
b) Spočítejte, jak dlouho trvala Kolumbova cesta a před kolika lety ji podnikl.
c) Dorazil Kolumbus opravdu do Indie? Co vlastně objevil? Víte, jak pojmenoval místní domorodce?
d) Ukažte si na mapě jeho plánovaný cíl cesty a místo, kam opravdu doplul.
e) Zjistěte, co Kolumbova výprava dovezla zpět do Španělska.
f) U přídavných jmen z textu určete jejich druh.
g) Vyhledejte vlastní jména.
h) Sestavte osnovu příběhu a příběh podle ní vyprávějte znovu.

PS 2, str. 6-7 81

Celkové opakování učiva o koncovkách přídavných jmen (str. 81 - 83) vychází z článku o objevech Kryštofa Kolumba. V této závěrečné části nacházíme přesahy do vlastivědného učiva Člověk a jeho svět.

DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 81. ISBN978-80-7289-792-6¹⁰

⁹ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN978-80-7289-792-6

¹⁰ DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 76. ISBN978-80-7289-792-6

1.4.1.2 UČEBNICE NAKLADATELSTVÍ FRAUS

Autorkami učebnice Český jazyk pro 5. ročník základní školy jsou Jaroslava Kosová, Gabriela Babušová, Lenka Rykrová a Jitka Vokšická.¹¹

Učivu o přídavných jménech je věnováno 16 stran ze 163 stran učebnice (str. 46-61), tj. přibližně 10 % z celkového počtu stran v učebnici.

Úvodní motivační článek *Nocování ve škole* (str. 46) je východiskem pro určení slovních druhů tučně vyznačených slov a následuje definice přídavných jmen jako slovního druhu.

Druhy přídavných jmen, přídavná jména měkká; zpráva

Nocování ve škole

Čtvrtek 10. listopadu byl výjimečný pro všechny chlapce a děvčata pátých tříd. Mohli si vyzkoušet **noční** pobyt ve školní budově, kterou znají pouze z denního vyučování. Děti se celý týden připravovaly ve skupinách i na krátký zábavný program.

Všichni si přinesli hygienické i další osobní potřeby. Nocovali v obou tělocvičnách na zíněnkách, nafukovacích matracích a molitanových podložkách. Největší dohady vznikly kvůli rozdělení, kdo kde bude ležet.

Chlapci chtěli spát samozřejmě ve velké tělocvičně, ale při zabydlování si navzájem pomohli všichni.

Žáci zjistili, že prostory školy při **měsíčním** světle vypadají velmi tajemně. Známa místa působila téměř strašidelně. **Učitelův** budiček postavil všechny na nohy. Děti na tuto **zvláštní** a jedinečnou noc nikdy nezapomenou. (ze školního časopisu)

K čemu všemu u vás ve škole využíváte tělocvičnu? Dala by se využít i jinak?

Slovo **výjimečný** běžně vyslovujeme [vyjímečný]. Pamatujte si proto jeho pravopis.

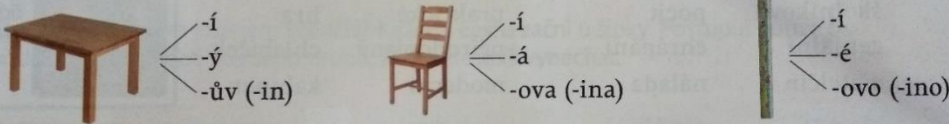
KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, s. 46. ISBN 978-80-7238-960-5.¹²

¹¹ KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, ISBN 978-80-7238-960-5.

¹² KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-960-5

Další cvičení (str. 47) vede žáky k přemýšlení nad tím, jak se liší koncovky přídavných jmen, a to ve spojeních podstatných jmen *stůl, židle, pravítko* v kombinaci se správným tvarem přídavného jména *cizí, malý, kamarádův*.

► Uveď přídavná jména ve správném tvaru, která se hodí k názvům všech tří obrázků. Jejich koncovky se mohou lišit. Vzor: *cizí, malý, kamarádův stůl, cizí, malá, kamarádova židle, cizí, malé, kamarádovo pravítko*

► Která z přídavných jmen mají různé tvary pro různé rody?

► Ke kterým z přídavných jmen zvýrazněných v úvodním textu je možné utvořit různé tvary pro jednotlivé rody? Která přídavná jména mají pro všechny rody jen jeden tvar?

KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, s. 47. ISBN 978-80-7238-960-5¹³

Na str. 47 je i poučka o pravidlech pro třídění přídavných jmen k jednotlivým druhům. Toto učivo žáci procvičují na str. 48, kde ve cvičení 7 uplatňují analyticko-syntetický myšlenkový postup.

7 Co do řady slov nepatří a proč?

- Tomášův, závodníkovo, Jarmiliny, hladká, stavitelův
- veselá, krátký, pštrosí, zajímavé, daleký
- Leošův, cizí, ptačí, modrý, který

Utvoř s některým přídavným jménem tvrdým souvětí podle vzorce **Když V1, V2, ale V3.**

Pštrosí vejce je největší z vajec všech žijících ptáků. Má hmotnost 750–1 600 g (to je asi 30 slepičích vajec).

KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, s. 48. ISBN 978-80-7238-960-5¹⁴

Na str. 49 nalezneme jedno obměňovací a jedno doplňovací cvičení, jde o převedení přídavných jmen do správného tvaru a doplnění správné koncovky přídavných jmen. Za motivační lze považovat cvičení 10 na str. 49, ve kterém si žáci mají ujasnit míru osvojení

¹³ KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-960-5

¹⁴ KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-960-5

učiva o druzích přídavných jmen a podle své úspěšnosti, resp. případné neúspěšnosti, plní různé úkoly, např. mají udělat šest dřepů.

10 Kterým přídavným jménem skončíš? Každou cestu začni u šipky. Postupuj pouze po přídavných jménech stejného druhu, žádné nesmíš vynechat.

→ dlouhý	nová	jižní←
→babiččin	obecné	ovčí
sousedův	noční	sobí
Jindrova	sestřina	Janino

Pokud tě vyvedla přídavná jména měkká, udělej šest dřepů, pokud to byla přivlastňovací, schovej se pod lavici, pokud tvrdá, postav se na jednu nohu. Můžeš se přesvědčit se na str. 47.

KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, s. 49. ISBN 978-80-7238-960-5¹⁵

Učivu o přídavných jménech měkkých se učebnice věnuje na str. 50-53. Začíná motivačním článkem *Noční návštěva učebny přírodopisu* navazujícím na článek předchozí. Kromě přehledu skloňování přídavných jmen podle vzoru *jarní* je zde opakováno učivo o předponách *roz-*, *s-*, *z-*. Za motivační cvičení lze považovat cvičení 21 na str. 53, v němž žáci hledají v textu skryté názvy zvířat, ze kterých pak tvoří přídavná jména. Uvědomí si, že přídavná jména utvořená od názvu zvířat jsou měkká.

¹⁵ KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-960-5

21 Najdi ve větách skryté názvy zvířat. Uveď přídavná jména s nimi příbuzná.

Vzor: Přidej tam rozstrouhané jablko, zamíchej a nalij na plech.

Naše nové heslo neznáte. Doma mu trubku schovali. Na ty gramodesky si počkám. To je hrozný špičák! Ahmed věděl, co má říct. Petr přišel, avšak Alice už dávno odjela. Náhle Lída někoho zahlédla. Telefon zvedl a skoro okamžitě zase položil. Zámecký interiér obdivovala maminka i teta Eliška. ☒ Naše štěně jen ňafe, nekouše.

- ☐ Tvoř věty jednoduché tak, aby uvedená přídavná jména rozvíjela podmět.
- ☐ ☐ Zkus vytvořit větu, která bude obsahovat všechna vytvořená přídavná jména.
- ☐ Která přídavná jména jsou v těchto větách? Vyměň je za jiná stejného druhu.

Vyhledejte v encyklopedii ohrožené druhy zvířat. Jak se označují? Uspořádejte ve třídě výstavu s obrázky a informacemi na toto téma. Pracujte ve skupinách.

KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, s. 53. ISBN 978-80-7238-960-5¹⁶

Následující část tématu, věnující se koncovkám přídavných jmen tvrdých (str. 54-57), začíná motivačním článkem *Výlet za kanál La Manche*. Vedle tvarů přídavných jmen tvrdých se v úvodu této kapitoly vyskytují i cvičení zaměřená na opakování přídavných jmen měkkých. Ve cvičení 55 na str. 55 žáci nejen doplňují koncovku -í do přídavných jmen měkkých, ale navíc hledají vhodná ustálená slovní spojení typu *krokodýlí slzy*.

4 Doplň i, í, y.

krokodýl__ věrnost, syst__ peří, lam__ krunýř, vos__
zásob__, pav__ zrak, goril__ šup__ny, včel__ krk,
velryb__ hřívá, žiraf__ s__la, lv__ slz__, hověz__
pl__vnutí, orl__ kůže, ps__ žihadlo, ryb__ svaľ__, čap__
rozum, osl__ kvákání, žab__ zobák, želv__ bodnutí

- ☐ Co je na slovních spojeních divného? Z uvedených slov utvoř vhodnější spojení.

KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, s. 55. ISBN 978-80-7238-960-5¹⁷

¹⁶ KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-960-5

¹⁷ KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-960-5

Po přehledu skloňování přídavných jmen podle vzoru *mladý* následuje jen jedno cvičení na doplňování koncovek přídavných jmen tvrdých, v dalším doplňovacím cvičení už jsou promíchány různé jevy – koncovky podstatných i přídavných jmen, vyjmenovaná slova.

V části věnované přídavným jménům přivlastňovacím (str. 58-60) nacházíme článek *Brusel*, který se věnuje opakování přídavných jmen měkkých a tvrdých. Následuje jedno cvičení na rozlišení slovnědruhových homonym, *Dával vinu Jardovi. x Jardovi kamarádi*.

16 Urči slovní druh vyznačených slov. Zdůvodni pravopis koncovek podstatných jmen.

mou stavbu a popište ji podle obrázku.

Dávali vinu **Jardovi**. **Jardovi** kamarádi odešli. Vyvenčil **strýčkovi** oba psy. **Strýčkovi** psi pronikavě štěkají. Přines **bratrovi** učebnice. **Bratrovy** učebnice jsou roztrhané. Rád poslouchám **Smetanovy** opery. O **Smetanovi** se učíme ve škole. Posílám **Alešovi** pozdrav. **Alešovy** pozdravy nás vždy potěší.

➤ Urči druh přídavných jmen z předchozího cvičení. Jedno přídavné jméno si vyber a pokus se ho i s podstatným jménem vyskloňovat.

KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, s. 58. ISBN 978-80-7238-960-5¹⁸

Následuje celkový přehled skloňování přídavných jmen podle vzorů *otcův*, *matčin* a procvičování.

Procvičování koncovek všech tří druhů přídavných jmen je pak věnována jedna strana (str. 61), na ní je pozornost věnována různým gramatickým jevům – koncovkám podstatných a přídavných jmen, koncovkám slovesných tvarů, a to v doplňovacích cvičeních.

¹⁸ KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L. & VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-960-5

1.4.1.3 UČEBNICE NAKLADATELSTVÍ ALTER

Autorkami učebnice jsou Martina Horáčková, Hana Staudková, Hana Štroblová.¹⁹ Učivu o přídavných jménech je věnováno 17 stran ze 174 stran učebnice (str. 89-106), tj. přibližně 10 % z celkového počtu stran v učebnici.

Úvodní část (str. 89-91) začíná motivačním článkem *Dobrá nálada*. Žáci mají za úkol vyhledat všechna přídavná jména, uspořádat je do tří sloupců podle rodu a pozorováním sami rozhodnout o pravdivosti vět typu *Přídavné jméno (má – nemá) tvary vyjadřující trojí rod. Přídavná jména (vyjadřují – nevyjadřují) svými tvary číslo*. Pomocí řízených otázek žáci sami dojdou k definici přídavných jmen a k poznatku, že se přídavná jména shodují s podstatným jménem v pádě, čísle i rodě.

2. Budeme zkoumat, zda přídavná jména vyjadřují rod:
Přidávejte k přídavným jménům podstatná jména rodu mužského, ženského a středního a pozorujte, zda a jak se mění zakončení přídavných jmen.

ten		ta		to	
krásný	svět	krásná	_____	krásné	_____
zelený	_____	zelená	_____	zelené	_____
zimní	_____	zimní	_____	zimní	_____
kozí	sýr	kozí	smetana	kozí	mléko
dědův	_____	dědova	pohádka	dědovo	_____
tetin	_____	tetina	_____	tetino	_____

Rozhodněte: Přídavné jméno (má – nemá) tvary vyjadřující trojí rod.
Některá přídavná jména mají pro všechny rody pouze _____ tvar.
Přídavné jméno má s podstatným jménem, které blíže určuje, (stejný – různý) rod. Říkáme, že se shodují v rodě.

89

HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 89. ISBN 978-80-7245-130-2.²⁰

¹⁹ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o. ISBN 978-80-7245-130-2.

²⁰ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 89. ISBN 978-80-7245-130-2.

3. Pozorujte, zda přídavná jména vyjadřují svými tvary číslo jednotné a množné. K tvarům čísla jednotného tvořte tvary čísla množného a naopak:

číslo jednotné	číslo množné	číslo jednotné	číslo množné
mladý strom	mladé stromy	_____	šikovní chlapci
nový kabát	_____	pestrá zástěra	_____
_____	hbití kapři	_____	šikovná děvčata
_____	červená jablka	zářivé světlo	_____
_____	otcovi holubi	_____	Otovy modely

Rozhodněte: Přídavná jména (vyjadřují – nevyjadřují) svými tvary číslo. Přídavná jména mají (stejně – různé) číslo jako podstatná jména, jejichž vlastnost určují. Říkáme, že se shodují v _____.

HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 90. ISBN 978-80-7245-130-2.²¹

Následuje poučka o druzích přídavných jmen a kritériích pro jejich třídění. Poučka je otevřená, nedokončená, žáci mají za úkol doplnit chybějící slova.

Zapamatujte si:

Přídavná jména vyjadřují vlastnosti osob, zvířat, věcí a jevů nebo jejich význam blíže určují.

U přídavných jmen rozlišujeme trojí _____ a dvojí _____.

Přídavná jména můžeme skloňovat, to znamená měnit jejich tvar podle _____.

Jsou to slova (ohebná – neohebná).

Rozlišujeme přídavná jména: _____, _____, _____.

Přídavná jména tvrdá mají v 1. p. č. j. tyto koncovky: v rodě mužském _____, v rodě ženském _____, v rodě středním _____.

Přídavná jména měkká mají v 1. p. č. j. ve všech třech rodech koncovku _____.

Přídavná jména přivlastňovací mají v 1. p. č. j. tyto koncovky: _____.

HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 91. ISBN 978-80-7245-130-2.²²

²¹ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. ISBN 978-80-7245-130-2.

²² HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. ISBN 978-80-7245-130-2.

Následuje pouze jedno cvičení zaměřené na třídění přídavných jmen. Učivo o přídavných jménech je zde pak propojeno s učivem slohovým (str. 92).

Část věnující se přídavným jménům tvrdým (str. 93-95) začíná přehledem skloňování přídavného jména *mladý*. Tento přehled je otevřený, neúplný a úkolem žáka je přehled doplnit a dále potom odvodit pravidla pro psaní koncovek přídavných jmen tvrdých. Jsou zde samostatná cvičení zahrnující problematiku pravopisu ve spojeních typu *hladový vlk* vs. *hladoví vlci* a problematiku změny souhlásek a souhláskových skupin (*krotký pták, krotcí ptáci*).

- a) Uměli byste popsat některého z našich dravých ptáků?
 b) Skloňujte přídavná jména tvrdá s příslušným podstatným jménem a pište je na fólii s vloženou podložkou.

	rod mužský (životný)	rod mužský (neživotný)	rod ženský	rod střední
1. p. č. j.	mladý skaut	mladý strom	mladá žena	mladé děvče
2. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
3. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
4. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
5. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
6. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
7. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
1. p. č. mn.	(ti)	(ty)	(ty)	(ta)
2. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
3. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
4. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
5. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
6. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
7. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____

- c) Vyhledejte v úvodním článku zbývající přídavná jména a skloňujte je i s příslušným podstatným jménem.

Jak poznáme, má-li být v koncovce *-í* nebo *-ý*? Pomohou nám stejně jako u podstatných jmen vzory.

Pro přídavná jména tvrdá máme vzor *mladý*.

Podle vzoru *mladý* (*mladá, mladé*) se skloňují přídavná jména tvrdá, zakončená v 1. p. č. j. v rodě mužském tvrdým *-ý*, v rodě ženském *-á* a v rodě středním *-é*.

V koncovkách přídavných jmen tvrdých se píše *tvrdé* _____. Pouze tvary rodu mužského životného mají v koncovce 1. a 5. p. č. mn. měkké _____.

Tvary všech rodů mají v 7. p. č. mn. koncovku _____.

- d) Odůvodňujte pravopis koncovek těchto přídavných jmen, např.:

hraví skautíci – jako mladí skautíci, dravý pták – jako mladý pták atd.

Další část učebnice (str. 96-100) je zaměřena na koncovky přídavných jmen měkkých a začíná jejich neúplným přehledem skloňování.

²³ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. Český jazyk 5. Všeň: ALTER, s.r.o., s. ISBN 978-80-7245-130-2.

2. Skloňujte přídavná jména měkká s příslušným podstatným jménem.

	rod mužský	rod ženský	rod střední
1. p. č. j.	jarní dešť	jarní louka	jarní rána
2. p. č. j.	_____	_____	_____
3. p. č. j.	_____	_____	_____
4. p. č. j.	_____	_____	_____
5. p. č. j.	_____	_____	_____
6. p. č. j.	_____	_____	_____
7. p. č. j.	_____	_____	_____
1. p. č. mn.	jarní deště	jarní louky	jarní rána
2. p. č. mn.	_____	_____	_____
3. p. č. mn.	_____	_____	_____
4. p. č. mn.	_____	_____	_____
5. p. č. mn.	_____	_____	_____
6. p. č. mn.	_____	_____	_____
7. p. č. mn.	_____	_____	_____

Podtrhněte červeně tvary, které jsou v daném pádu pro všechny tři rody stejné.

96

HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 96. ISBN 978-80-7245-130-2.²⁴

Na tento přehled navazuje jedno cvičení zaměřené na doplňování koncovek přídavných jmen měkkých a pokračují různá cvičení na procvičování koncovek přídavných jmen tvrdých i měkkých. Je zde zahrnuto i učivo zdvojené hlásky *n*, *nn*. Naprostá většina cvičení jsou cvičení doplňovací.

Podtrhněte přídavná jména, v nichž se při odvozování změnila některá hláska. Pozorujte, kdy dochází při odvozování přídavných jmen ke zdvojení hlásek. Jestliže ke slovo tvornému základu, který končí *-n*, připojíme příponu *-ný* nebo *-ní*, musíme napsat dvě *-nn-*:

rán/o - ran/ní, den - den/ní, kámen - kamen/ný, stín - stin/ný,
 týden - _____, telefon - _____, prkno - _____,
 cena - _____, zákon - _____, rostlina - _____,
 plyn - _____, čin - _____, vůně - _____,
 vina - _____, víno - _____.

Jestliže však připojíme příponu *-í*, zůstává pouze *jedno -n-*.
 Např.: jelen - jelen/í (jako ps/í, orl/í, holub/í).

HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 98. ISBN 978-80-7245-130-2.²⁵

²⁴ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. ISBN 978-80-7245-130-2.

²⁵ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o. ISBN 978-80-7245-130-2.

Učivo o přídavných jménech je zde pak opět propojeno se slohovou a komunikační výchovou. V rámci líčení zážitků je zde propojení na učivo o přídavných jménech. (str. 101).

Učivo o přídavných jménech přivlastňovacích (str. 102-104) je opět založeno na doplnění neúplných přehledů následovaných obměňovacím a doplňovacím cvičením.

4. Skloňujte vzor *matčín* ve všech rodech a tvary zapisujte do tabulky.

	rod mužský (životný)	rod mužský (neživotný)	rod ženský	rod střední
1. p. č. j.	<i>matčín</i> (syn)	<i>matčín</i> (kabát)	<i>matčina</i> (dcera)	<i>matčino</i> (kolo)
2. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
3. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
4. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
5. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
6. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
7. p. č. j.	_____	_____	_____	_____
1. p. č. mn.	(ti) <i>matčíní</i> (synové)	(ty) <i>matčiny</i> (kabáty)	(ty) <i>matčiny</i> (dcery)	(ta) <i>matčina</i> (kola)
2. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
3. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
4. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
5. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
6. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____
7. p. č. mn.	_____	_____	_____	_____

Koncovky přídavných jmen vyznačte barevně.

a) Podle vzoru *matčín* se skloňují přídavná jména přivlastňovací, která jsou v 1. p. č. j. zakončena v rodě mužském příponou *-in*, v rodě ženském *-ina*, v rodě středním *-ino*.
V koncovkách těchto přídavných jmen píšeme tvrdé *-y*, *-ý*. Koncovka měkké *-i* je pouze v rodě _____ (živ. – neživ.), čísla _____, v pádu _____ a _____.
V 7. p. č. mn. všech rodů je koncovka _____.

b) Přídavná jména přivlastňovací, která se skloňují podle vzoru *matčín*, vznikla z podstatných jmen rodu _____, (názvů _____).

c) Postupujte stejně, ale místo přídavného jména *matčín* skloňujte přídavné jméno *otcův*.

d) Podle přehledné tabulky porovnejte pádové koncovky vzorů *otcův* a *matčín*.
Rozhodněte: Všechny koncovky (jsou – nejsou) stejné.

Zapamatujte si:

Rod (životnost), číslo a pád přídavného jména se řídí rodem, číslem a pádem příslušného podstatného jména.

V koncovkách **přídavných jmen přivlastňovacích** píšeme **y, ý**. Pouze v tvarech 1. a 5. p. čísla množného rodu mužského životného je koncovka _____.

Koncovka *-ými* je v _____.

HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 103. ISBN 978-80-7245-130-2.²⁶

²⁶ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. ISBN 978-80-7245-130-2.

Tato část zahrnuje i problematiku slovnědruhových homonym, je třeba rozlišit podstatné jméno od přídavného. Žák musí sám doplnit chybějící informace do neúplných vět.

6. Určete rod (životnost) přídavných jmen. Doplňte koncovky a odůvodněte pravopis.

Navštívil_ nás **tatínkov_ přátelé**. Pozval_ jsme na návštěvu **maminčin_ kolegyně**. **Babiččin_ bratři** žijí v jižních Čechách. **Tetin_ kabáty** vis_ ve skříni. Se **strýcov_ m náradím** si nehraj! Jezevčík se snažil prohrabat do **krtkov_ nory**. Pod velikým **dědečkov_ m deštníkem** se schováme dva. **Montérov_ spolupracovníci** už odešli. **Michalov_ věci** jsme uklidil_ na verandu. Do **Alíkov_ boudy** zatéká, musíme ji opravit. **Micčín_ miska** na mléko je prázdná. To jsou **sestrčin_ tajemstv_!** **Jiráskov_ knihy** leží na knihovně. Z **Jiráskov_ ch** knížek k nám mluv_ historie.

Rozhodněte:

Rod (životnost) přídavného jména přivlastňovacího se řídí rodem podstatného jména, ke kterému patří.

Např.: Milanovy sestry – přídavné jméno **Milanovy** je rodu ženského.
 Milanovi králíci – přídavné jméno **Milanovi** je rodu mužského (životného).
 Milanovy míče – přídavné jméno **Milanovy** je _____.
 Milanovo auto – přídavné jméno **Milanovo** je _____.

7. Od podstatných jmen odvozujte přídavná jména přivlastňovací všech tří rodů.
 Např.: *dívčin, dívčina, dívčino; Nerudův, Nerudova, Nerudovo.*

Neruda, Pepík, Anička, listonoš, dívka, chlapec, tulák, Alík, teta, učitel, Sněhurka, lékař, Mánes, Aleš, královna, Dvořák, matka, cizinec, malířka.

HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 104. ISBN 978-80-7245-130-2.²⁷

Učivo o přídavných jménech je zakončeno učivem o stupňování přídavných jmen (104-106), které není předmětem mé diplomové práce a je v učebnici označeno jako učivo rozšiřující.

Přehledy skloňování vzorů přídavných jmen, které jsou v této učebnici otevřené a které žák musí samostatně doplňovat, jsou součástí přílohy učebnice, kde je možné zkontrolovat správné řešení. Jejich barvené rozlišení usnadňuje orientaci.

²⁷ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. ISBN 978-80-7245-130-2.

SKLOŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN				
PŘÍDAVNÁ JMÉNA TVRDÁ				
číslo jednotné	rod mužský (životný)	rod mužský (neživotný)	rod ženský	rod střední
1. p.	mladý (skaut)	mladý (strom)	mladá (žena)	mladé (děvče)
2. p. (bez)	mladého	mladého	mladé	mladého
3. p. (k)	mladému	mladému	mladé	mladému
4. p. (pro)	mladý	mladý	mladou	mladé
5. p.	mladý	mladý	mladá	mladé
6. p.	(o) mladém	(o) mladém	(o) mladé	(o) mladém
7. p. (s)	mladým	mladým	mladou	mladým
číslo množné				
1. p.	(ti) mladí (skauti)	(ty) mladé (stromy)	(ty) mladé (ženy)	(ta) mladá (děvčata)
2. p. (bez)	mladých	mladých	mladých	mladých
3. p. (k)	mladým	mladým	mladým	mladým
4. p. (pro)	mladé	mladé	mladé	mladá
5. p.	mladí	mladé	mladé	mladá
6. p.	(o) mladých	(o) mladých	(o) mladých	(o) mladých
7. p. (s)	mladými	mladými	mladými	mladými

PŘÍDAVNÁ JMÉNA MĚKKÁ				
číslo jednotné	rod mužský (životný)	rod mužský (neživotný)	rod ženský	rod střední
1. p.	jarní (cizí muž)	jarní (den)	jarní (noc)	jarní (jítro)
2. p. (bez)	jarního	jarního	jarní	jarního
3. p. (k)	jarnímu	jarnímu	jarní	jarnímu
4. p. (pro)	jarního (cizího muže)	jarní	jarní	jarní
5. p.	jarní	jarní	jarní	jarní
6. p.	(o) jarním	(o) jarním	(o) jarní	(o) jarním
7. p. (s)	jarním	jarním	jarní	jarním
číslo množné				
1. p.	jarní			
2. p.	(bez) jarních			
3. p.	(k) jarním			
4. p.	(pro) jarní			
5. p.	jarní			
6. p.	(o) jarních			
7. p.	(s) jarními			

PŘÍDAVNÁ JMÉNA PŘIVLASTŇOVACÍ				
vzor otcův, otcova, otcovo				
číslo jednotné	rod mužský životný	rod mužský neživotný	rod ženský	rod střední
1. p.	otcův (bratr)	otcův (kabát)	otcova (sestra)	otcovo (pole)
2. p. (bez)	otcov	otcov	otcovy	otcova
3. p. (k)	otcovu	otcovu	otcově	otcovu
4. p. (pro)	otcov	otcův	otcovu	otcovo
5. p.	otcův (bratře)!		otcova (sestro)!	otcovo (dítě)!
6. p.	(o) otcově (-ovu)	(o) otcově (-ovu)	(o) otcově	(o) otcova
7. p. (s)	otcovým	otcovým	otcovou	otcovým
číslo množné				
1. p.	otcovi (bratři)	otcovy (kabáty)	otcovy (sestry)	otcova (pole)
2. p. (bez)	otcových	otcových	otcových	otcových
3. p. (k)	otcovým	otcovým	otcovým	otcovým
4. p. (pro)	otcovy	otcovy	otcovy	otcova (pole)
5. p.	otcovi (bratři)!		otcovy (sestry)!	otcova (hřibata)!
6. p.	(o) otcových	(o) otcových	(o) otcových	(o) otcových
7. p. (s)	otcovými	otcovými	otcovými	otcovými
vzor matčin, matčina, matčino				
číslo jednotné	rod mužský životný	rod mužský neživotný	rod ženský	rod střední
1. p.	matčin (bratr)	matčin (dům)	matčina (sestra)	matčino (kolo)
2. p. (bez)	matčina	matčina	matčiny	matčina
3. p. (k)	matčinu	matčinu	matčině	matčinu
4. p. (pro)	matčina	matčin	matčinu	matčino
5. p.	matčin (bratře)!		matčina (sestro)!	matčino (dítě)!
6. p.	(o) matčině (-inu)	(o) matčině (-inu)	(o) matčině	(o) matčinu
7. p. (s)	matčiným	matčiným	matčinou	matčiným
číslo množné				
1. p.	matčini (bratři)	matčiny (domy)	matčiny (sestry)	matčina (pole)
2. p. (bez)	matčiných	matčiných	matčiných	matčiných
3. p. (k)	matčiným	matčiným	matčiným	matčiným
4. p. (pro)	matčiny	matčiny	matčiny	matčiny
5. p.	matčini (bratři)!		matčiny (sestry)!	matčina (děcka)!
6. p.	(o) matčiných	(o) matčiných	(o) matčiných	(o) matčiných
7. p. (s)	matčinými	matčinými	matčinými	matčinými

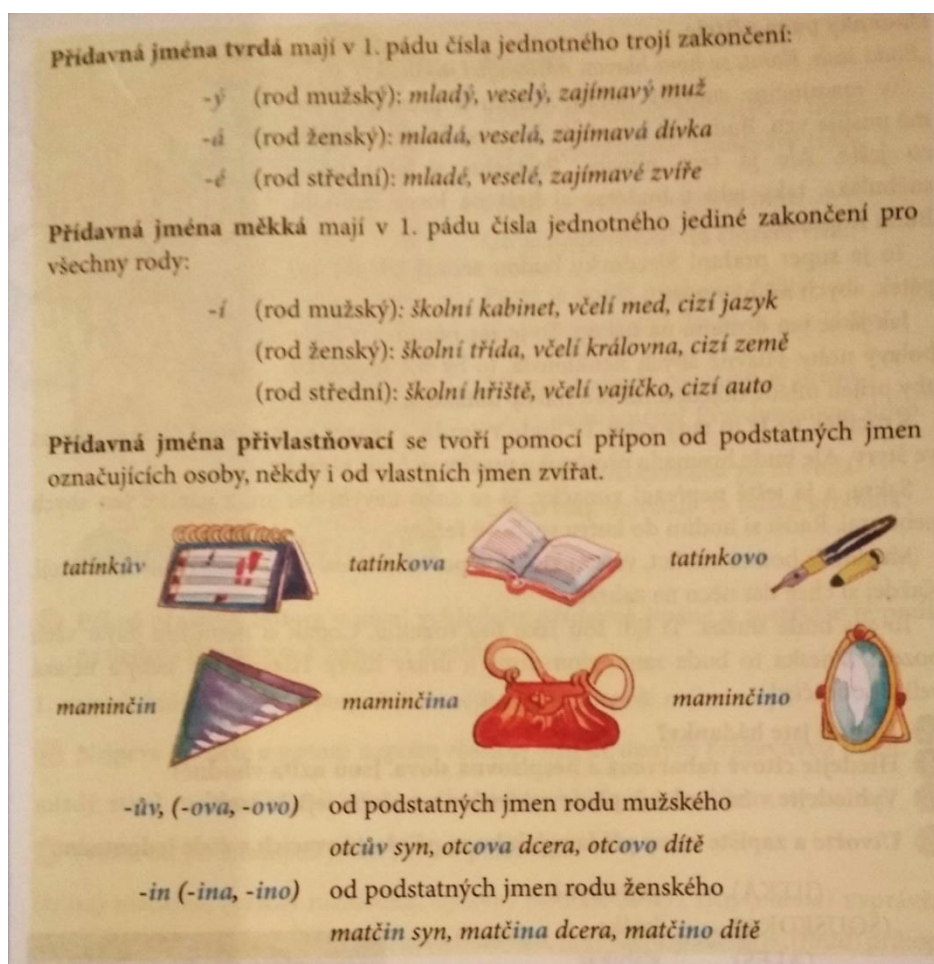
HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o., s. 179. ISBN 978-80-7245-130-2.²⁸

²⁸ HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o. ISBN 978-80-7245-130-2.

1.4.1.4 UČEBNICE NAKLADATELSTVÍ PRODOS

Autorkou učebnice Český jazyk 5 nakladatelství Prodos je Hana Mikulenková.²⁹ Učivu o přídavných jménech jsou věnovány 4 strany ze 74 stran učebnice (str. 44-47), tj. přibližně 5 % z celkového počtu stran v učebnici.

V úvodu učiva o přídavných jménech je celá strana věnována motivačnímu článku *Vzpomínky na vánoční prázdniny*, pod kterým je definice přídavných jmen (str. 44). Článek se věnuje tématu psaní deníku a oslavám vánočních svátků. Na tento článek pak navazuje cvičení 1 na str. 45. Žáci mají v článku vyhledávat jednotlivé druhy přídavných jmen, které jsou na této straně i vysvětleny v přehledu.

MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada, s. 45. ISBN 978-80-7230-217-8.³⁰

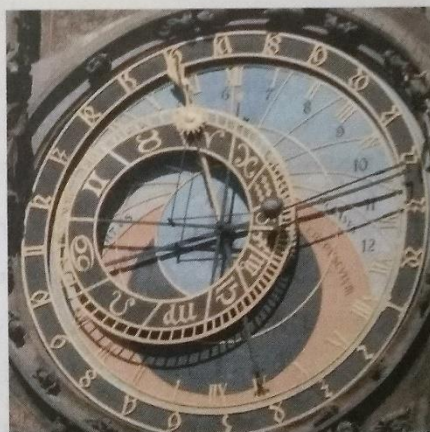
²⁹ MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada. ISBN 978-80-7230-217-8.

³⁰ MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada. ISBN 978-80-7230-217-8.

Článek Hádanky pana učitele (str. 46) je jistě pro děti zábavný, ale věnuje se především slovům citově zabarveným a nespisovným a jen okrajově vyhledávání různých druhů přídavných jmen. V následujícím cvičení zaměřeném na přídavná jména přivlastňovací lze propojit vzdělávací oblast Český jazyk literatura s oblastí Člověk a jeho svět.

6 Utvořte a запиšte tvary přídavných jmen přivlastňovacích v čísle jednotném.

(JITKA)	příteřkyně
(SOUSEDKA)	kočka
(ALEŠ)	slabikář
(TYL)	drama
(UČITEL)	zápisník
(UMĚLEC)	úspěch
(MILAN)	sestra
(MÁNES)	orloj
(SPORTOVEC)	výkon
(SMETANA)	divadlo
(STRÝC)	adresa
(PILAŘ)	ilustrace
(HOUSLISTA)	koncert
(BABIČKA)	fíkus

7 Poznali jste, odkud je orloj na obrázku? Popište ho.

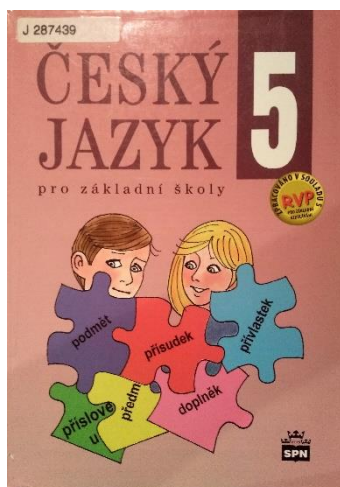
MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada, s. 45. ISBN 978-80-7230-217-8.³¹

Tím učivo o koncovkách přídavných jmen končí. Téma pravopis koncovek přídavných jmen není v učebnici zařazeno.

Str. 47 se věnuje stupňování přídavných jmen, to není předmětem mé práce.

³¹ MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada. ISBN 978-80-7230-217-8.

1.4.1.5 UČEBNICE NAKLADATELSTVÍ SPN

Autorkou učebnice Český jazyk 5 pro základní školy je Eva Hošnová.³² Učivu o přídavných jménech je věnováno 13 stran z 224 stran učebnice (str. 99-111), tj. přibližně 6 % z celkového počtu stran v učebnici, ovšem koncovkám přídavných jmen se věnuje pouze 9 stran, zbylé 4 se týkají učiva o stupňování přídavných jmen.

Úvodní motivační článek *Chráněné krajinné oblasti* mezipředmětově propojuje téma s oblastí Člověk a jeho svět. Motivačním prvkem je doplňovačka.

2. Jedna z naučných stezek CHKO Slavkovský les se jmenuje _____. Její název zjistíte, když doplníte požadovaná přídavná jména.

antonymum k slovu řídký
antonymum k slovu hrubý
přídavné jméno od slova jaro
antonymum k slovu starý
synonymum slova čert
přídavné jméno od slova noc
antonymum k slovu pomalý

HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, s. 100. ISBN 978-80-7235-453-5.³³

³² HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I. & BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235-453-5.

³³ HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I. & BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235-453-5.

Následuje definice přídavných jmen tvrdých, měkkých a přivlastňovacích, doplněná kontrolními otázkami zjišťujícími pochopení definice. V této jediné učebnici je i připomenutí toho, že přídavná jména přivlastňovací, která jsou utvořena od vlastních podstatných jmen, píšeme s velkým začátečním písmenem.

! Pamatujte si:

Přídavná jména přivlastňovací, která jsou utvořena od vlastních podstatných jmen, píšeme s velkým začátečním písmenem: *Pavův sešit, Alíkova miska, Patrikovo místo; Alenin bratr, Eliščina šála, Micčino kotě; Čapkův román, Smetanova opera, Mozartovo dílo.*

HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, s. 101. ISBN 978-80-7235-453-5.³⁴

Na následující str. 102 je procvičována látka týkající se druhů přídavných jmen. Ve cvičení 4 a) na str. 105 mají žáci tvořit přídavná jména od podstatných jmen označujících názvy zvířat.

- 4.** a) Uveďte alespoň pět přídavných jmen, která označují barvy. Jsou tato přídavná jména tvrdá, nebo měkká?
 b) Utvořte přídavná jména k těmto názvům živočichů:
 sokol, kočka, slepice, kohout, kuře, krocan, krůta, ryba, hroch, lev, pes, slon, králík, voska
 Jsou tato přídavná jména tvrdá, nebo měkká?

HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, s. 101. ISBN 978-80-7235-453-5.³⁵

³⁴ HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235-453-5.

³⁵ HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235-453-5.

Skloňování přídavných jmen tvrdých (str. 103-104) zahrnuje přehled skloňování přídavných jmen podle vzoru *mladý* a změny souhlásek před koncovkou v 1. a 5. pádě čísla množného u rodu mužského životného (*divoký králík – divocí králíci*). Jako příklad je možné uvést obměňovací cvičení 4 a) na str. 105.

4. a) Převeďte do množného čísla.
 pravěký lovec, starý medvěd, vysoký muž, štědrý dárcce, těžký atlet, pestrý motýl, drahý přítel, odvěký nepřítel, hluchý člověk, slaboučký novorozenec, chytrý žák, mnohý sportovec;
 myslivecký pes, ruský atlet, americký režisér, brněnský rodák, lotyšský politik, středoškolský učitel, blanický rytíř, francouzský zpěvák

b) Co víte o blanických rytířích?

HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost, s. 105. ISBN 978-80-7235-453-5.³⁶

V další části (str. 105-107) následuje přehled skloňování přídavných jmen měkkých a procvičení přídavných jmen tvrdých a měkkých. Už na tak malém prostoru je část textu věnována ještě i jinému učivu, než jsou koncovky přídavných jmen (vyjmenovaná slova, koncovky podstatných jmen). Následuje učivo o stupňování přídavných jmen (str. 108-111), které není předmětem této práce.

Učivo o koncovkách přídavných jmen přivlastňovacích se zde nenachází.

1.4.2 CELKOVÉ HODNOCENÍ UČEBNIC

Ve všech učebnicích narážíme na to, že do učiva o skloňování přídavných jmen měkkých, jsou zařazena i slova, v nichž je před koncovkou měkká nebo tvrdá souhláska. V těchto případech žáci využijí pravidlo, které si osvojili už ve 2. ročníku (dračí, tygří, levní). Je třeba se soustředit především na přídavná jména, u nichž je před koncovkou obojetná souhláska. Učitel by měl žáky upozorňovat na to, že pro doplnění koncovky platí pravidlo o měkkých a tvrdých souhláskách, slyší-li před koncovkou *í/ý* měkkou, nebo tvrdou

³⁶ HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235-453-5.

souhlásku. Vedle těchto přídavných jmen měkkých se v učebnicích i pracovních sešitech vyskytují přídavná jména zakončená na obojetnou souhlásku v množství, které je dostatečné pro procvičení algoritmu.

Učebnice nakladatelství Nová škola

Učebnice již na první pohled působí velmi pěkně a přehledně. Počínaje grafickou úpravou, použitými barvami a kvalitou papíru, přes uspořádání učiva, zvýraznění důležitého, využití orientačních prvků, až po motivační prvky, kterými jsou úlohy vyžadující myšlení tvůrčího charakteru, humorné prvky a zábavná cvičení.

Učivu o koncovkách přídavných jmen je věnována dostatečná část a nové učivo vždy vychází z předchozího, tj. navazuje na již probrané učivo. V textu jsou jasně vyznačeny nové poznatky. Jsou zde pokryty všechny aspekty týkající se učiva o koncovkách přídavných jmen. Je využito i mezipředmětových vztahů, např. článek o založení Karlovy univerzity (přesah Člověk a jeho svět), úryvky z lidových písní (hudební výchova).

Na každé straně učebnice je uveden odkaz na příslušné strany v pracovním sešitě, které se k dané stránce vztahují. To velmi usnadňuje orientaci. Pracovní sešit poskytuje dostatek materiálu k docvičení učiva.

Z hlediska zpracování učiva o koncovkách přídavných jmen považuji tuto učebnici za velmi zdařilou.

Učebnice nakladatelství Fraus

Kapitoly týkající se přídavných jmen mají přehlednou strukturu, nové učivo navazuje na předchozí a v textu jsou jasně vyznačeny nové poznatky. Nejsou zde ovšem pokryty všechny aspekty týkající se učiva, učebnice postrádá učivo o hláskových změnách ve tvarech přídavných jmen. Jednotlivým dílčím poznatkům je po výkladu věnováno jen málo prostoru na procvičení a na malé ploše se mísí procvičování různých gramatických i pravopisných jevů. K míchání jevů je vhodnější přistoupit až po dostatečném procvičení a upevnění nového poznatku, resp. nového gramatického jevu. Bohužel ani pracovní sešit, který je doplňkem k této učebnici, neposkytuje dostatečné množství cvičení.

Co se výkladové části týká, považuji tuto učebnici za zdařilou, ovšem procvičovací část bych označila za nedostatečnou. Pedagog musí hledat, popř. vytvářet vlastní materiály, kterými překlene tento nedostatek.

Učebnice nakladatelství ALTER

Obal knihy, stejně jako grafika malého množství obrázků, působí lehce archaicky. Barevné rozlišení jednotlivých částí je výrazné, nejen poučky a vysvětlení jazykových jevů, ale i různá cvičení jsou zvýrazněna podbarvením. Jsou zde pokryty všechny aspekty učiva o koncovkách přídavných jmen, a navíc je zde i učivo rozšiřující.

Otevřené, nedokončené poučky umožňují samostatné objevování a nalézání učiva, ovšem na druhou stranu je tento způsob trochu nepraktický. Do školní učebnice není možné nic psát, a tak musí žák doplňovat jen ústně, popř. přepisovat celou poučku do sešitu nebo využít připravené kopie, popř. využít průsvitné fólie. Vhodnější by bylo mít tato odvození pravidel v pracovním sešitě. Kompletní přehled jednotlivých pouček se nachází v příloze učebnice, takže žák má možnost si prohlédnout správné řešení.

Učebnice spolu s pracovním sešitem poskytuje dostatek rozmanitých možností k procvičování, upevňování a opakování učiva.

Tuto učebnici považuji za vhodnou pro výuku učiva o koncovkách přídavných jmen s výhradou k otevřeným poučkám umístěným do učebnice.

Učebnice nakladatelství Prodos

Učivo o přídavných jménech je natolik obtížné, že věnovat mu pouze 4 % obsahu učebnice, považuji za naprosto nedostačující. Učebnice je sice doplněna cvičeními v pracovním sešitě, ale i zde je velmi málo možností učivo procvičit. Učebnice nabízí přehled druhů přídavných jmen, ale již se nevěnuje jednotlivým druhům a jejich koncovkám hlouběji. Učitel pracující s touto publikací rozhodně musí vyhledávat i jiné zdroje pro žáky, aby byli schopni koncovky přídavných jmen dostatečně pochopit a procvičit.

Učivo o koncovkách přídavných jmen v této učebnici považuji za nedostatečně zpracované.

Učebnice nakladatelství SPN

V textu jsou jasně vyznačeny nové poznatky, učebnice zahrnuje i mezipředmětové vztahy a motivační cvičení.

Učivu o koncovkách přídavných jmen je zde věnován jen malý prostor a ani pracovní sešit neposkytuje dostatek rozmanitých možností na procvičení učiva. Za naprosto závažný nedostatek považuji vynechání učiva o koncovkách přídavných jmen přivlastňovacích.

Učivo o koncovkách přídavných jmen v této učebnici považuji za nedostatečně zpracované.

2 DIDAKTICKÁ ČÁST

2.1 METODIKA VÝZKUMU

Výzkum byl proveden v období měsíce ledna 2021 v době, kdy na všech školách zařazených do výzkumu měli žáci 5. ročníku již celé učivo o koncovkách přídavných jmen probrané. V tomto období byli všichni žáci vyučováni online, a to z důvodu nařízení vlády v souvislosti s pandemií Covid-19. Proto bylo nutné pracovní list převést do online verze. Žáci list vyplňovali při online výuce, se zapnutými kamerami, pod dohledem pedagoga. Čas nebyl nijak omezen. Z každé školy se průzkumu účastnili žáci pouze jednoho 5. ročníku.

Do výzkumu byly zařazeny tyto školy: ZŠ a MŠ Doberská, Kladno; ZŠ a MŠ Újezd, okr. Beroun; ZŠ J. A. Komenského, Karlovy Vary; ZŠ Kladská, Praha 2, ZŠ Velké Přítočno.

Znalosti žáků 5. ročníku byly prověřovány ve třech cvičeních, každé má dvě části.

- 1) Pro správné určení koncovky přídavného jména je nezbytné zvládnout třídění přídavných jmen podle druhu. Na to je zaměřeno cvičení 1. V jeho první části žáci pracují s přídavnými jmény, zadanými ve tvaru 1. pádu, proto předpokládám menší chybovost než v části druhé, v níž jsou zadány tvary přídavných jmen v různých pádech. Předpokládám, že koncovka *-í* u přídavných jmen tvrdých povede žáky k domněnce, že se jedná o přídavné jméno měkké a koncovky přídavných jmen přivlastňovacích v jiných pádech než v 1. pádu povedou žáky k určení přídavného jména tvrdého.
- 2) Obtížnou částí učiva o koncovkách přídavných jmen jsou tvary rodu mužského životného, kde se vyskytuje *ý* (v 1. a 5. pádu jednotného čísla) i *í* (v 1. a 5. pádu, množného čísla). V tomto cvičení se chci zaměřit na otázku, zda je pro žáky lépe zvládnutelné doplňovací cvičení, nebo cvičení obměňovací, v němž převádí slovní spojení z tvaru 1. pádu čísla jednotného do tvaru 1. pádu čísla množného.
- 3) V učivu o přídavných jménech přivlastňovacích je pro žáky obtížné rozlišit slovnědruhová homonyma (*Jakubovi kamarádi, k Jakubovi*). V tomto cvičení hledám odpověď na otázku: Jak se změní chybovost, pokud budou mít žáci v doplňovacím cvičení vedle sebe větu s podstatným jménem a větu s přídavným jménem (*Dávali vinu*

Jardov__ . Jardov__ kamarádi odešli.). Projeví se rozdíl, budou-li mít možnost srovnání, nebo budou-li pracovat vždy pouze s jedním jevem, s větou s jedním jménem, podstatným, resp. přídavným?

On-line pracovní list

Pro vytvoření on-line pracovního listu jsem využila Google formuláře. Na úvodní stránce formuláře uvedli žáci své jméno a vybrali svou školu. Jméno slouží jen pro potřeby zpracování a nikde není uváděno. Tyto informace jsou povinné, bez jejich doplnění nelze pokračovat. V dalších částech bylo možné odpovědi vynechávat, snížila se tak pravděpodobnost pouhého tipování odpovědi. V každé ze tří částí mohl žák získat maximálně dvakrát 6 bodů, celkem tedy maximálně 36 bodů. Ve druhé části cvičení 2 jsem tolerovala případné překlepy, popř. vynechání písmene. Pro hodnocení jsem si všímala pouze koncovky jmen.

TEST

Práci vyplňte samostatně. Žádné pomůcky nejsou povoleny.

*Povinné pole

Jméno a příjmení *

Vaše odpověď

Škola *

Vyberte

ZŠ a MŠ Doberská, Kladno

ZŠ a MŠ Újezd, okr. Beroun

ZŠ J. A. Komenského, Karlovy Vary

ZŠ Kladská, Praha 2

ZŠ Velké Přítočno

Nikd

[Zneužití](#) - [Smluvní podmínky služby](#) - [Zásady ochrany](#)
[kromě](#)

Formuláře

TEST

TEST

1.

Urči druh přídavného jména.

	tvrdé	měkké	přivlastňovací
tetín vnuk	☐	☐	☐
poctivá práce	☐	☐	☐
lví hřívá	☐	☐	☐
starostova povinnost	☐	☐	☐
želví vejce	☐	☐	☐
klidný večer	☐	☐	☐

Urči druh přídavného jména.

	tvrdé	měkké	přivlastňovací
poctiví obchodníci	☐	☐	☐
s dědovými nápady	☐	☐	☐
bez učitelova pokynu	☐	☐	☐
s cizími lidmi	☐	☐	☐
na rozbouřeném moři	☐	☐	☐
pod noční oblohou	☐	☐	☐

Zpět

Další

TEST

TEST

2.

Doplň *í* ý.

	<i>í</i>	<i>ý</i>
spolehliv__ přátelé	☐	☐
znám__ zpěvák	☐	☐
zvědav__ Honza	☐	☐
neznám__ lidé	☐	☐
obětav__ zachránci	☐	☐
drz__ žák	☐	☐

Napiš následující slovní spojení v 1. pádě čísla množného.

veselý chlapec

Vaše odpověď _____

nový spolužák

Vaše odpověď _____

trpělivý učitel

Vaše odpověď _____

Jirkův pes

Vaše odpověď _____

malý uličník

Vaše odpověď _____

dravý pták

Vaše odpověď _____

Zpět

Další

TEST

3.

Doplň i/y.

	i	y
Dávali vinu Jardov__.	☐	☐
Jardov__ kamarádi odešli.	☐	☐
Pomohl strýčkov__ vyvenčit oba psy.	☐	☐
Strýčkov__ psi pronikavě štěkají.	☐	☐
Přines svému bratrov__ učebnice.	☐	☐
Bratrov__ učebnice jsou roztrhané.	☐	☐

Doplň i/y.

	i	y
Davidov__ kamarády dobře znám.	☐	☐
Odpoledne zanesu knihu k Lukášov__.	☐	☐
Potkal jsem sousedov__ syny.	☐	☐
Alíkov__ zatéká do boudy.	☐	☐
Přines Milanov__ jeho sešity.	☐	☐
Davidov__ uhynula rybička v akváriu.	☐	☐

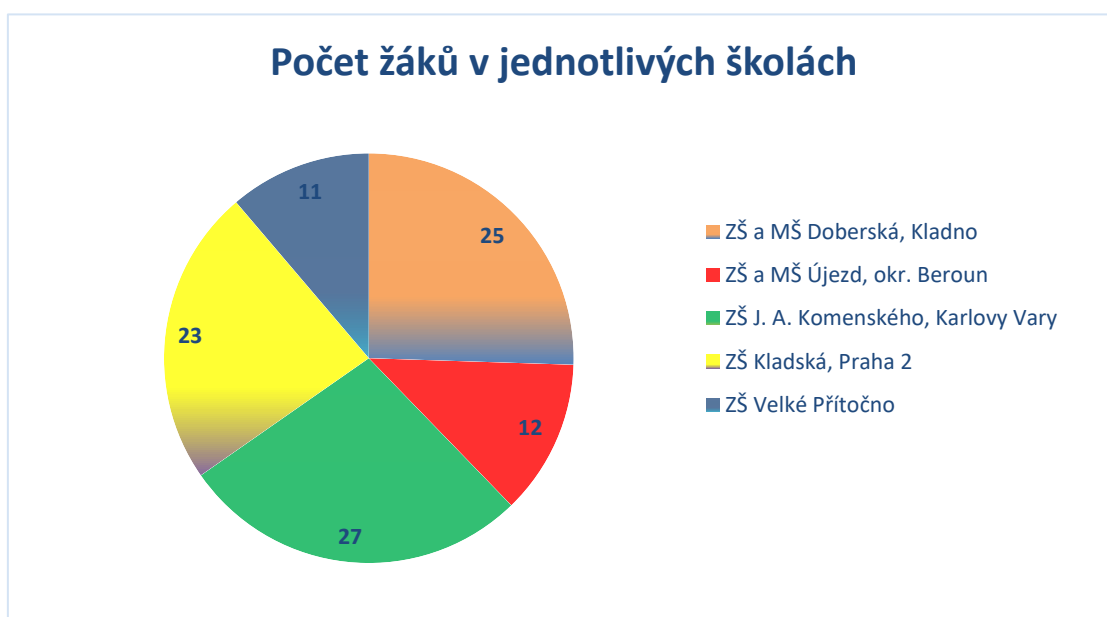
Zpět

Odeslat

2.2 VYHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

2.2.1 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ

Průzkumu se zúčastnilo 98 žáků z pěti 5. ročníků z pěti různých škol. Byly zahrnuty třídy s různým počtem žáků. Nejmenší s počtem 11 žáků (ZŠ Velké Přítočno) a největší s počtem 27 žáků (ZŠ J. A. Komenského, Karlovy Vary).

Výzkumné úkoly

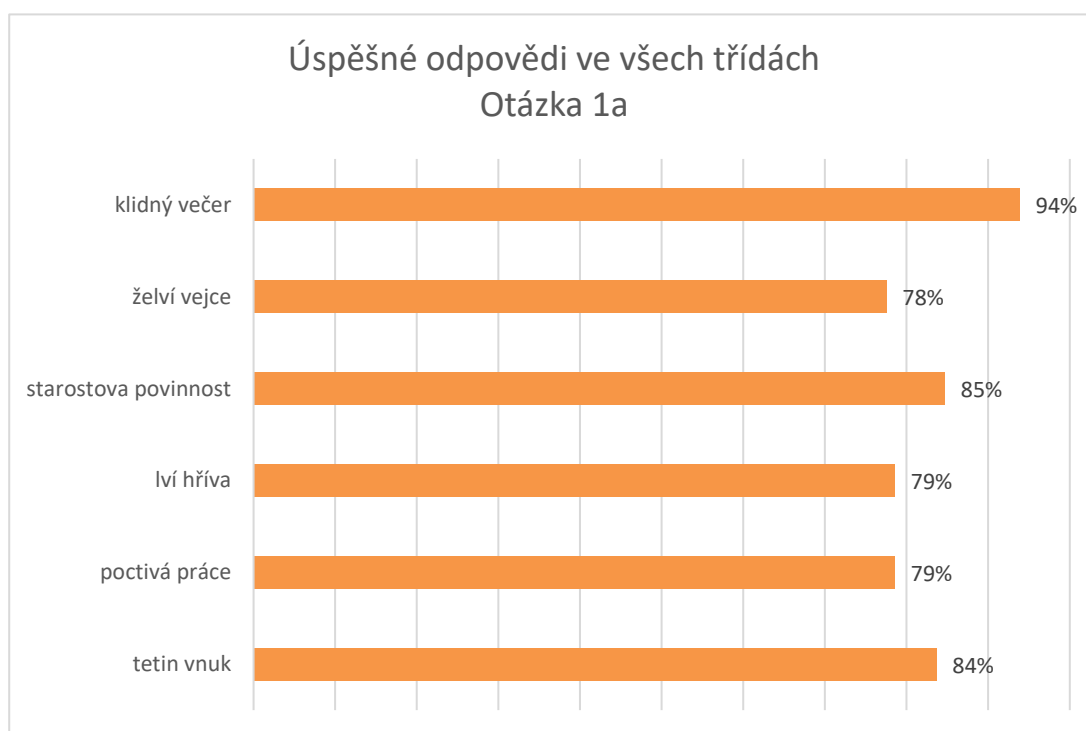
1) Určování druhu přídavného jména

V první části cvičení (1a) jsou všechna přídavná jména v 1. pádu, v druhé části (1b) jsou přídavná jména ve tvarech různých pádů. Z následující tabulky vyplývá, že ve všech sledovaných třídách dosáhli žáci lepších výsledků ve cvičení 1a než ve cvičení 1b.

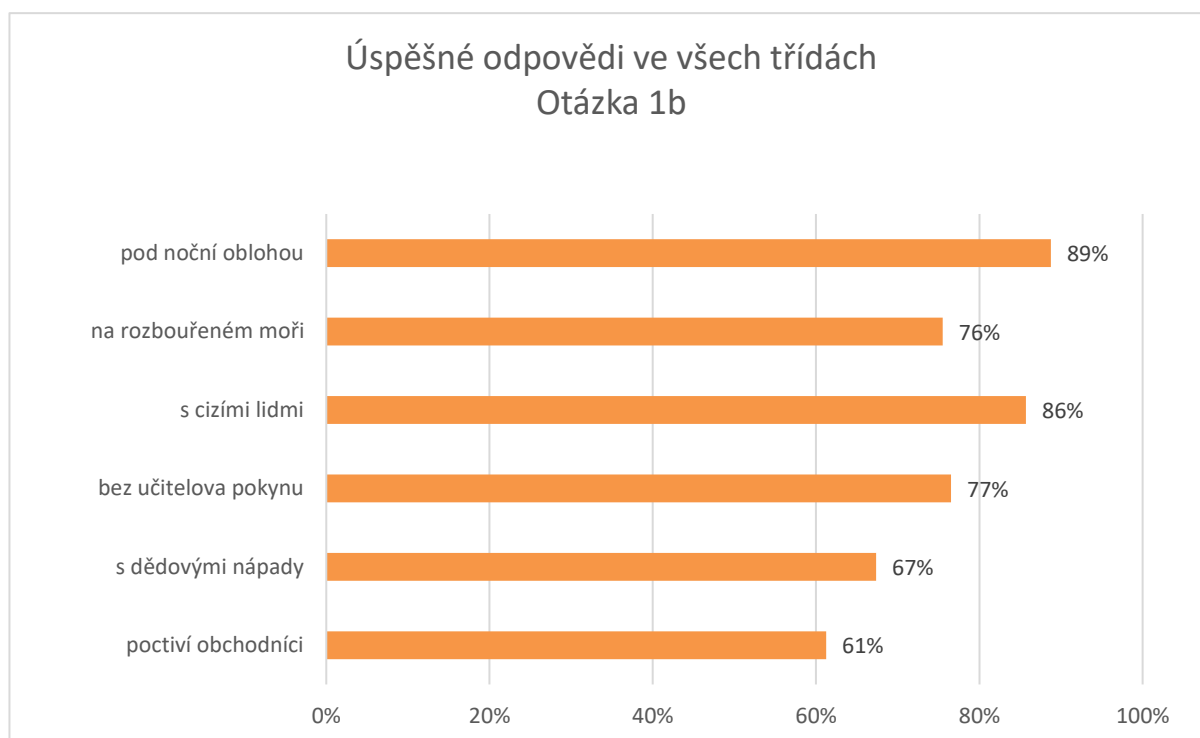
Úspěšnost v jednotlivých školách u otázek 1a, 1b.

	1a	1b
ZŠ a MŠ Doberská, Kladno	75 %	66 %
ZŠ a MŠ Újezd, okr. Beroun	94 %	88 %
ZŠ J. A. Komenského, Karlovy Vary	78 %	73 %
ZŠ Kladská, Praha 2	88 %	80 %
ZŠ Velké Přítočno	94 %	89 %

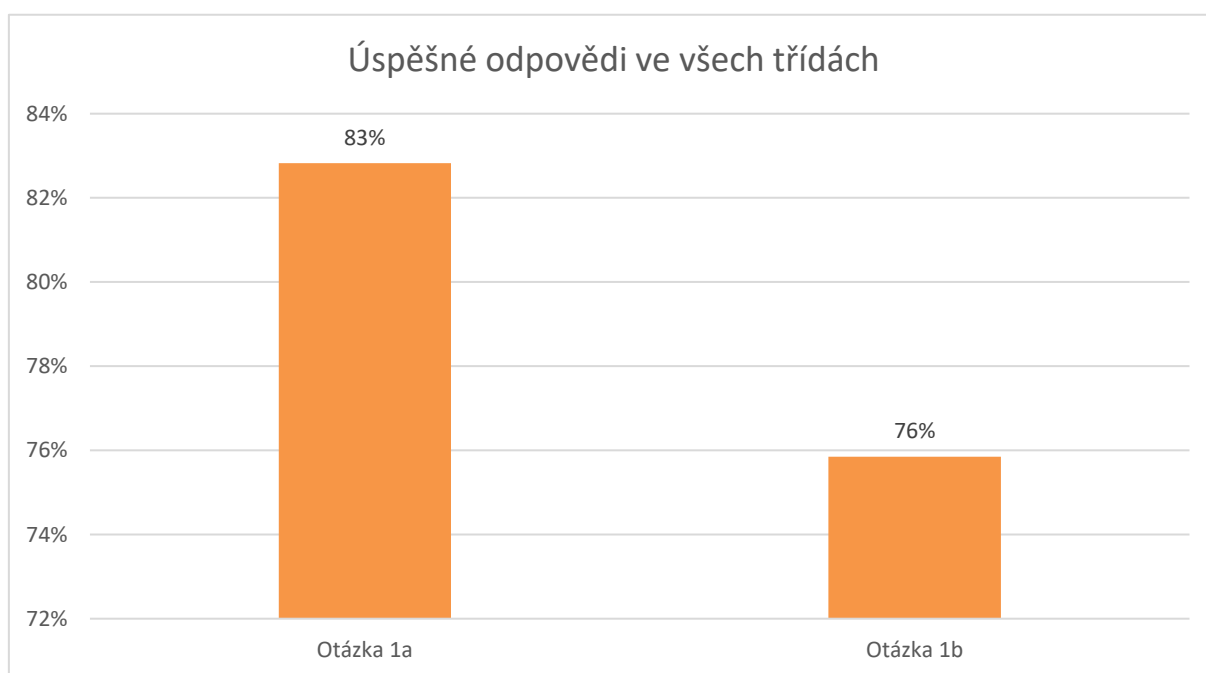
Následující dva grafy ukazují procentuální úspěšnost odpovědí ve cvičeních 1a a 1b v souhrnu za všechny žáky ve všech sledovaných třídách.

V otázce 1a dosahovali žáci vyrovnané úspěšnosti. Přes 90 % dosáhli pouze u spojení *klidný večer*.

Největší obtíže činilo slovní spojení *pocitiví obchodníci*, v němž koncovka *-í* vedla žáky k mylnému závěru, že se jedná o přídavné jméno měkké (jen 4 žáci ho chybně určili jako přídavné jméno přivlastňovací). Druhé nejnižší úspěšnosti dosahovali žáci u spojení *s dědovými nápady*, v němž *-ý* v koncovce vedlo k závěru, že se jedná o přídavné jméno tvrdé (pouze 6 žáků chybně určilo toto přídavné jméno jako měkké).

Na základě tohoto grafu je možné konstatovat, že cvičení 1a, ve kterém byla všechna přídavná jména uvedena ve tvaru 1. pádu, čísla jednotného, je pro žáky jednodušší než cvičení 1b, kde byla přídavná jména ve tvarech různých pádů. Úspěšnost ve cvičení 1b byla o 7 % nižší.

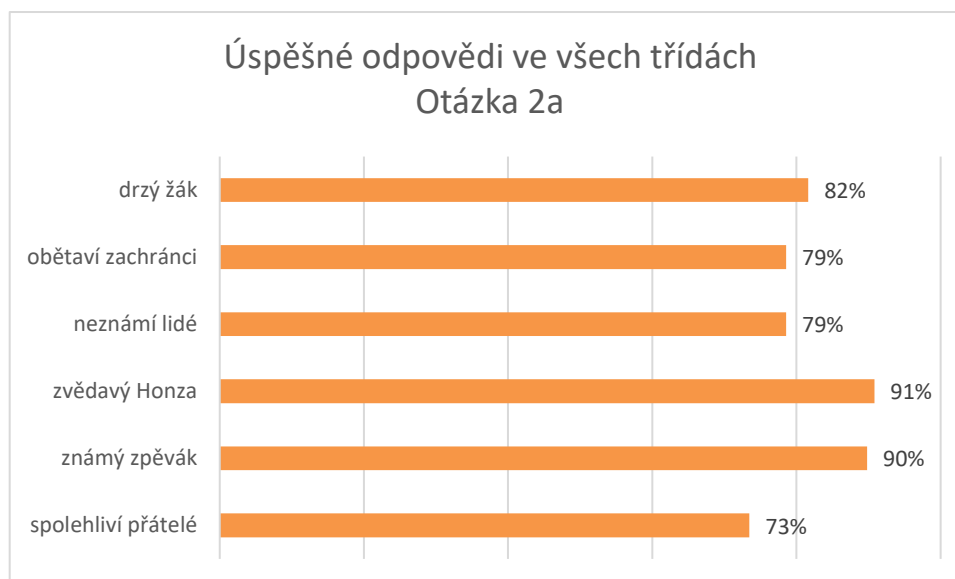
2) Koncovky přídavných jmen rodu mužského životného ve tvaru 1. pádu jednotného a množného čísla

Ve cvičení 2a doplňovali žáci koncovku k přídavnému jménu ve tvaru 1. pádu, čísla jednotného a čísla množného, rodu mužského životného. Ve cvičení 2b pracovali se stejným jevem ve cvičení obměňovacím. Ve čtyřech třídách bylo dosaženo lepších výsledků ve cvičení 2a, v jedné třídě (ZŠ Velké Přítočno) tomu bylo naopak.

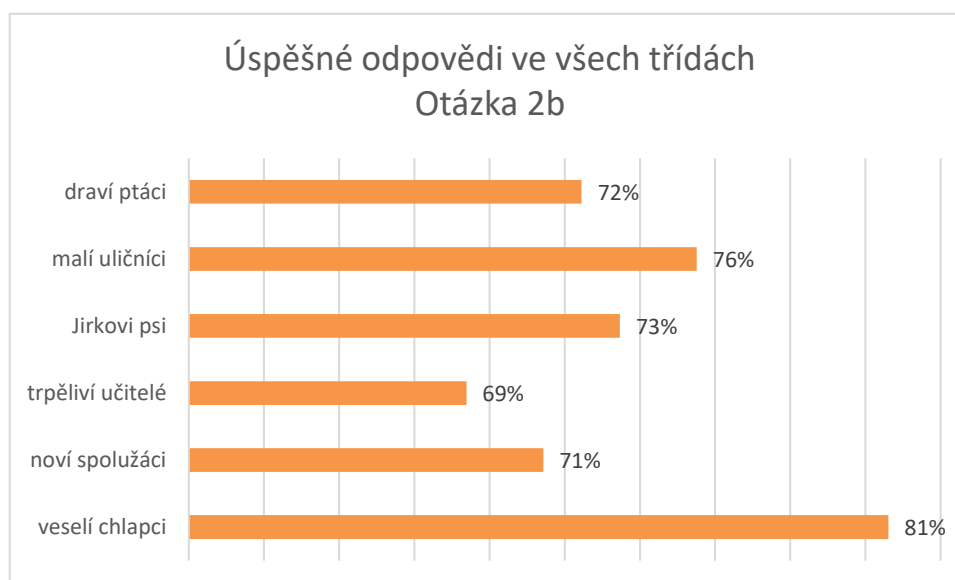
Úspěšnost v jednotlivých školách u otázek 2a, 2b.

	2a	2b
ZŠ a MŠ Doberská, Kladno	81 %	67 %
ZŠ a MŠ Újezd, okr. Beroun	88 %	79 %
ZŠ J. A. Komenského, Karlovy Vary	77 %	58 %
ZŠ Kladská, Praha 2	86 %	83 %
ZŠ Velké Přítočno	77 %	95 %

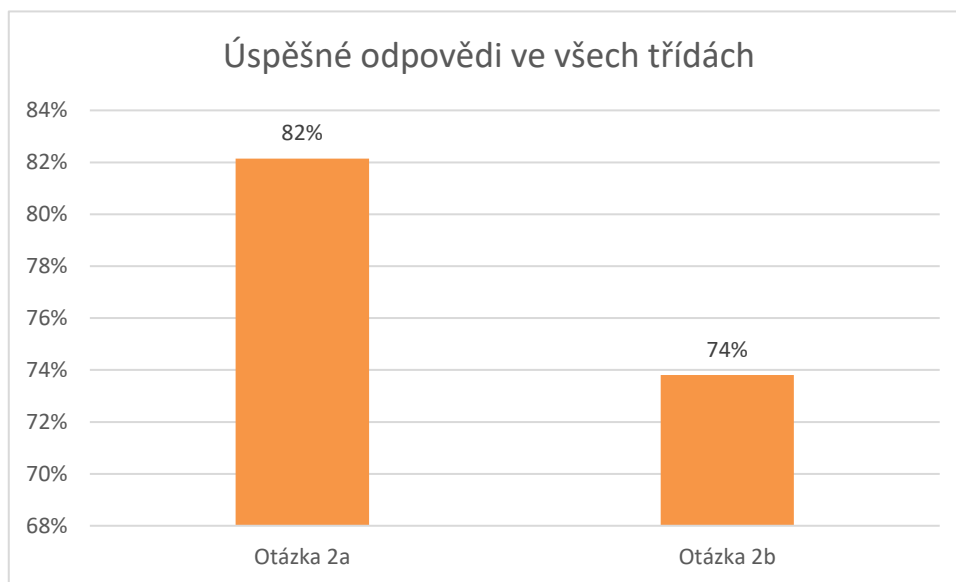
Následující dva grafy ukazují procentuální úspěšnost odpovědí ve cvičeních 2a a 2b v souhrnu za všechny žáky ve všech sledovaných třídách.

V otázce 2a dosahovali žáci průměrné úspěšnosti 82 %. Výrazně vyšší úspěšnosti dosahovali u slovního spojení *zvědavý Honza* a *známý zpěvák*. Obecně tři spojení, v nichž jsou přídavná jména zakončena koncovkou *-ý*, byla doplněna správně častěji než spojení zakončená koncovkou *-í*.

V otázce 2b dosahovali žáci velmi rozdílné úspěšnosti u různých slovních spojení. Nejlépe zvládali spojení *veselí chlapi*, nejméně úspěšní byli ve spojení *trpěliví učitelé*. Průměrná úspěšnost u této otázky byla 74 %.

I v této otázce dosahovali žáci o 8 % vyšší úspěšnosti ve cvičení 2a než ve cvičení 2b.

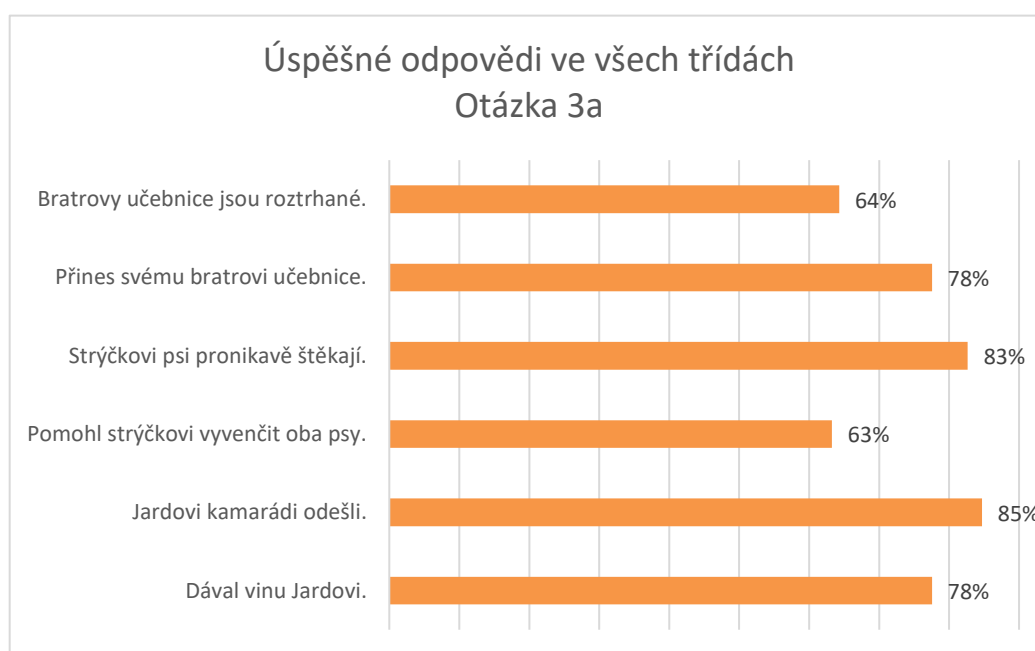
3) Slovnědruhov^á homonyma (podstatné a přídavné jméno)

Ve cvičení 3a mohli žáci v rámci doplňování porovnat tři dvojice vět, z nichž každá dvojice obsahovala slovnědruhov^á homonyma a žáci mohli předpokládat, že jednou se jedná o přídavné jméno a podruhé o podstatné jméno. Ve cvičení 3b už tuto možnost srovnání neměli. Celkově dosáhli lepších výsledků ve cvičení 3a než ve cvičení 3b.

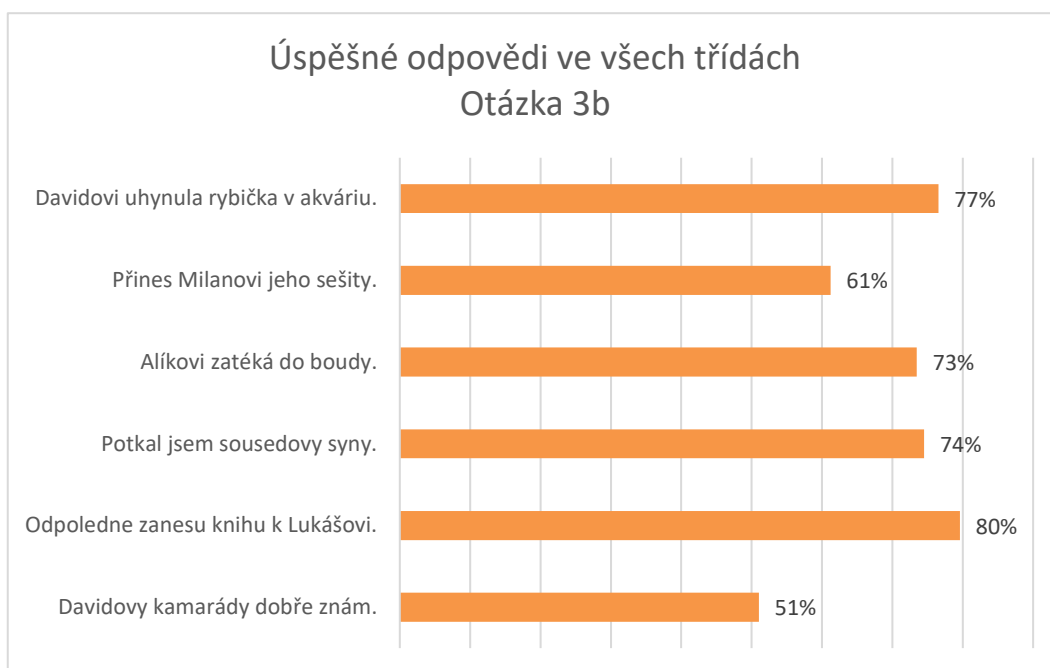
Úspěšnost v jednotlivých školách u otázek 3a, 3b

	3a	3b
ZŠ a MŠ Doberská, Kladno	74 %	69 %
ZŠ a MŠ Újezd, okr. Beroun	69 %	67 %
ZŠ J. A. Komenského, Karlovy Vary	73 %	70 %
ZŠ Kladská, Praha 2	75 %	70 %
ZŠ Velké Přítočno	85 %	70 %

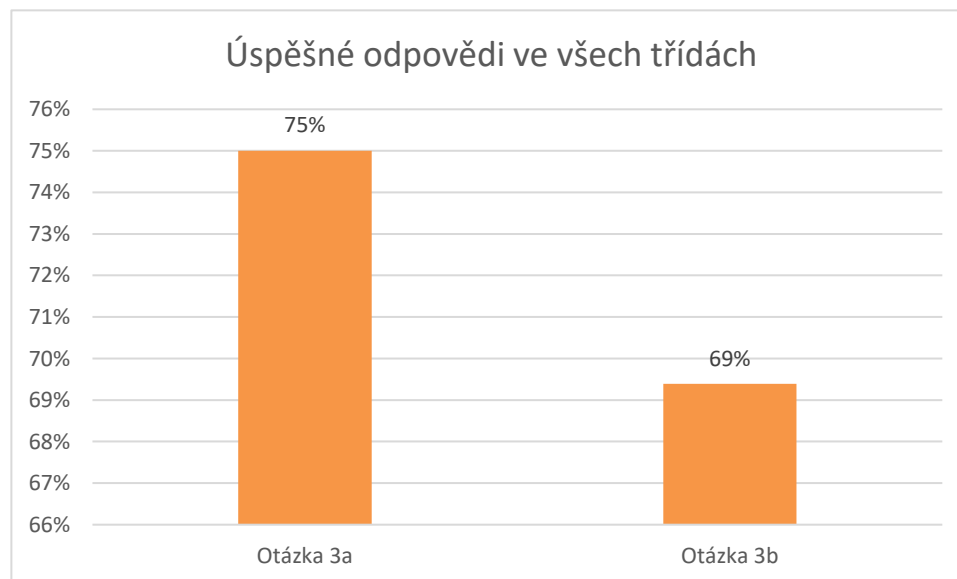
Následující dva grafy ukazují procentuální úspěšnost odpovědí ve cvičeních 3a a 3b v souhrnu za všechny žáky ve všech sledovaných třídách.

Průměrná úspěšnost ve cvičení 3a je 75 %. Věty, ve kterých žáci chybovali nejvíce, jsou *Pomohl strýčkovi vyvenčit oba psy.* (63 %) a *Bratrovy učebnice jsou roztrhané.* (64 %).

Průměrná úspěšnost ve cvičení 3b je 69 %. Nejobtížnější pro žáky byla věta *Davidovy kamarády dobře znám.* Zde byla úspěšnost pouze poloviční, a tudíž nejnižší ze všech ostatních jevů v celém výzkumu. Toto byla poslední věta v závěru průzkumu, kdy se chybovost často zvyšuje z důvodu sníženého soustředění.

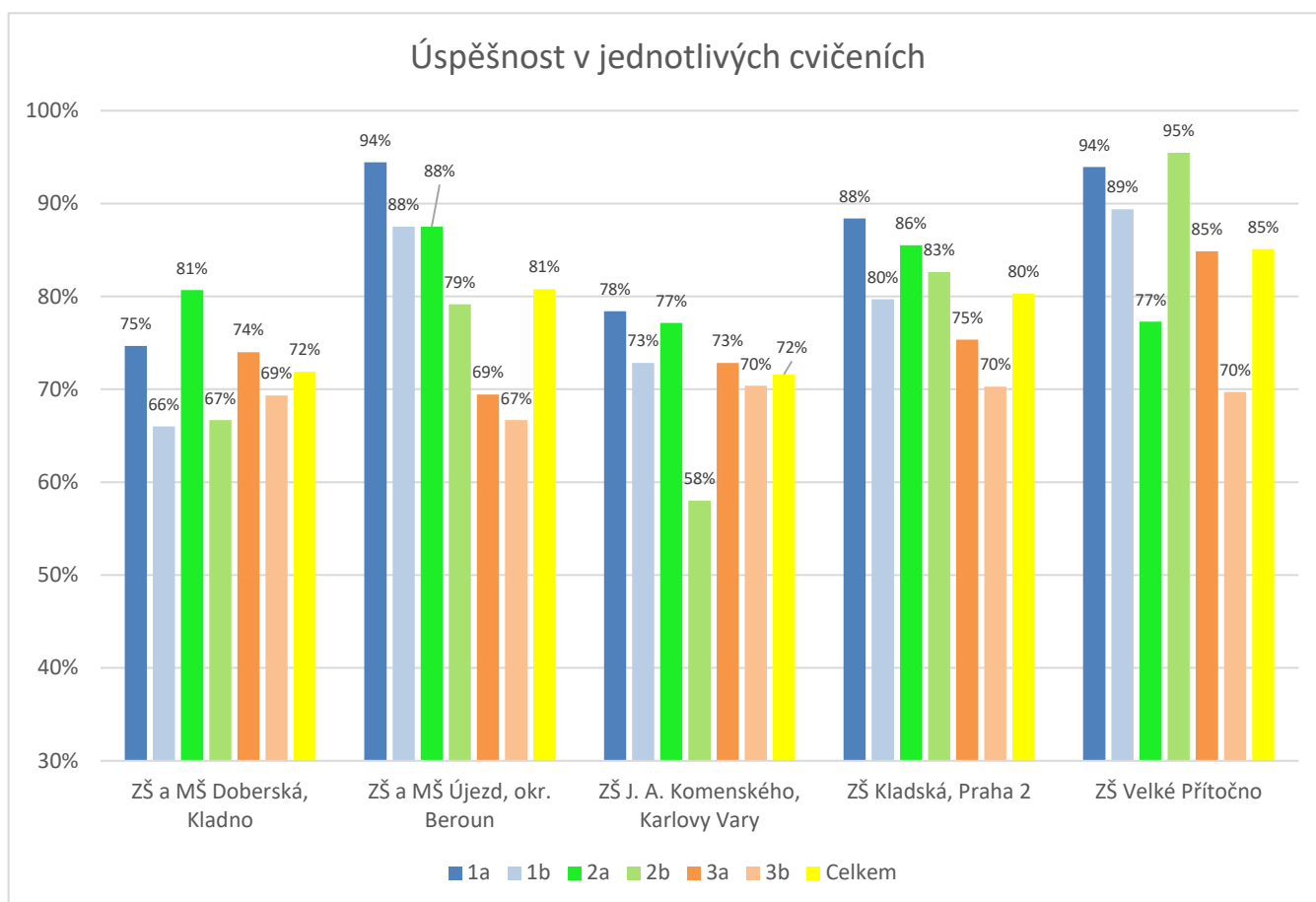

V otázce 3a dosahovali žáci o 6 % lepší úspěšnosti než v otázce 3b.

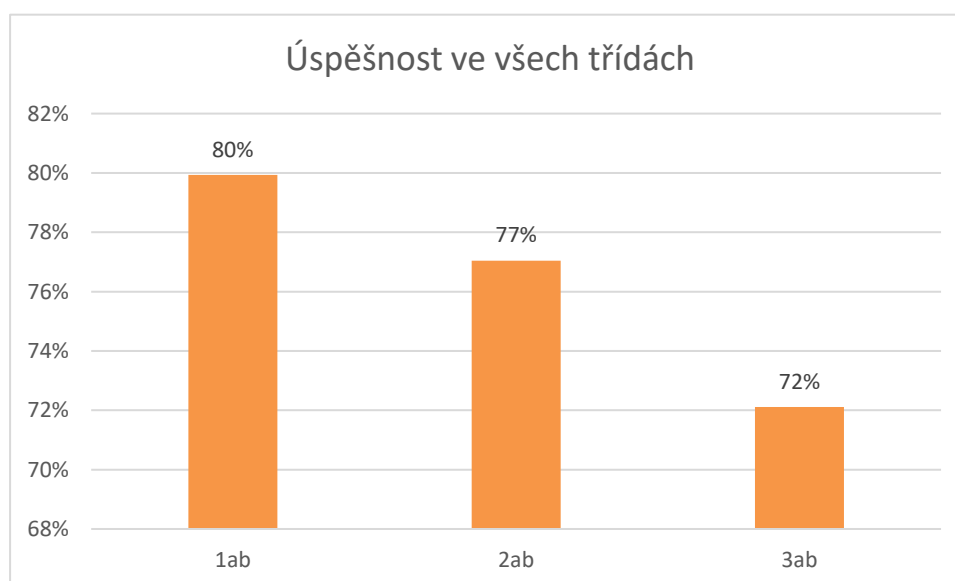
2.2.2 SHRUTÍ

Na základě zjištěných měření je možné konstatovat (a z níže uvedeného grafu vyplývá) následující:

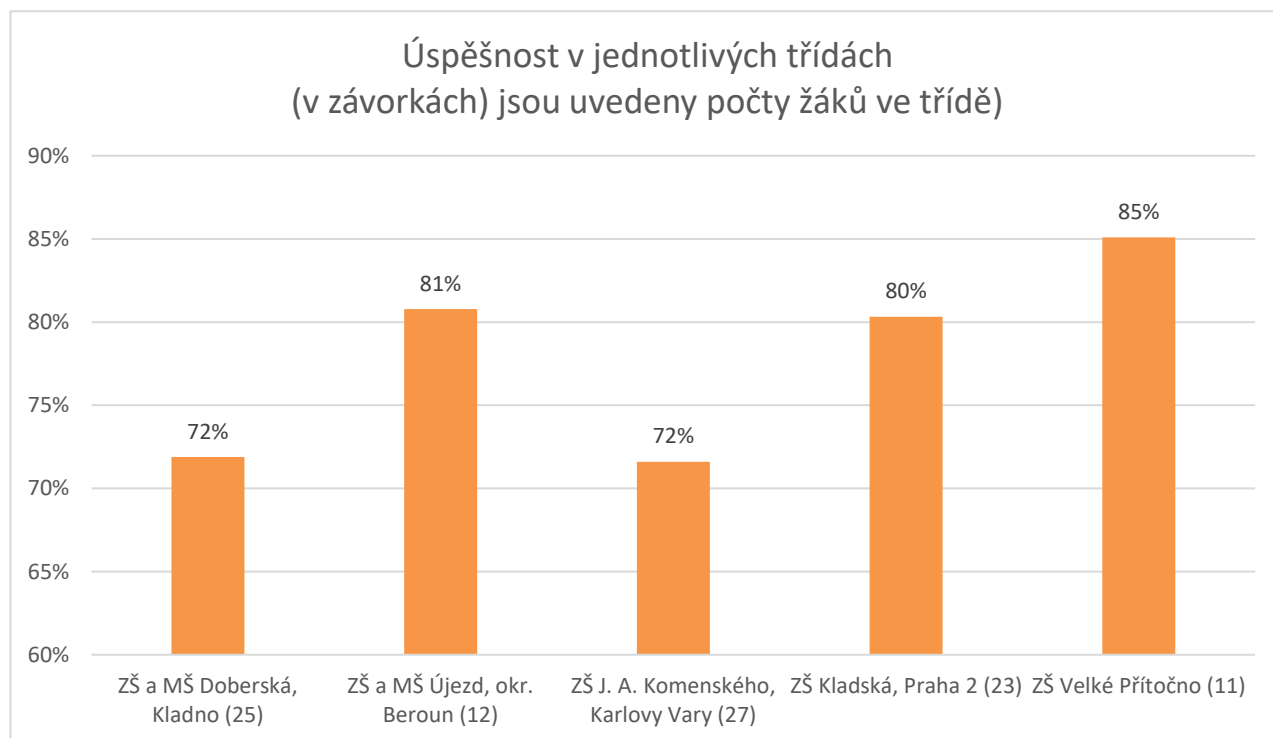
- Žák, který zvládl určení vzoru přídavného jména ve tvaru 1. pádu čísla jednotného, ještě nemusí bezpečně zvládat určení druhu přídavného jména, které je ve tvarech jiných pádů. Toto zjištění potvrzují měření ve všech sledovaných třídách. Celkově ve všech třídách u otázky 1a dosáhli žáci úspěšností 83 % a u otázky 1b úspěšnosti 76 %.
- Větší chybovosti žáci dosahovali tam, kde měli doplnit koncovku *-í*. Koncovka *-ý* je u přídavných jmen tvrdých častější než koncovka *-í* a určení tvrdého přídavného jména zřejmě vede žáky k doplnění koncovky *-ý*. Například u slovního spojení *trpěliví učitelé* (v tomto spojení žáci chybovali nejvíce) je nezbytný následující myšlenkový postup: „Ten trpělivý, ta trpělivá, to trpělivé, jedná se o přídavné jméno tvrdé, vzor mladý, trpěliví učitelé jako mladí učitelé, doplním měkké *-í*.“ Žáci se ve svém myšlenkovém procesu zastaví uprostřed, správně určí přídavné jméno jako tvrdé a to je vede k tomu, že mylně doplní *-ý*. Je třeba žáky vést k dokončení algoritmu a důslednému uplatnění analogie se vzorem. Celkově ve všech třídách u otázky 2a dosáhli žáci úspěšnosti 82 % a u otázky 2b úspěšnosti 75 %.
- Pokud žák může přepokládat, že jedno ze slovnědruhových homonym je přídavné jméno a druhé podstatné jméno, lépe se umí správně rozhodnout při doplňování koncovky. Pokud nemá nápovědu ve formě porovnání slovnědruhových homonym, chybje více. Celkově ve všech třídách u otázky 3a dosáhli žáci úspěšnosti 75 % a u otázky 3b úspěšnosti 69 %.

Na základě následujícího grafu můžeme usoudit, že samotné určování druhu přídavných jmen (1ab) je pro žáky snadnější než určování správných koncovek u přídavných jmen tvrdých (2ab). Nejobtížnější je určování koncovek u přídavných jmen přivlastňovacích (3ab), zejména když se zde setkávají slovnědruhová homonyma.

Zajímavý může být i pohled na úspěšnost žáků v závislosti na počtu žáků ve třídě. Následující graf ukazuje, jak se v tomto konkrétním výzkumu potvrdilo, že práce s menším počtem žáků ve třídě přináší lepší výsledky, protože umožňuje učitelům pracovat s žáky více individuálně. Se vzrůstajícím počtem žáků ve třídě klesal počet bodů, které získali.

2.2.3 ZÁVĚR VÝZKUMU

Výzkum potvrdil předpoklad, že koncovka *-í* u přídavných jmen tvrdých povede žáky k domněnce, že se jedná o přídavné jméno měkké, a koncovky u přídavných jmen přivlastňovacích v jiných pádech než v 1. pádu povedou žáky k určení přídavného jména tvrdého. Dále potvrdil, že je pro žáky lépe zvládnutelné doplňovací cvičení než cvičení obměňovací, v němž převádí slovní spojení z tvaru 1. pádu čísla jednotného do tvaru 1. pádu čísla množného. A také ukázal, že pokud mají žáci v doplňovacím cvičení vedle sebe větu s podstatným jménem a větu s přídavným jménem a mají tak možnost srovnání, dosahují o 6 % vyšší úspěšnosti, než pokud pracují vždy pouze s jedním jevem, tj. s větou s jedním jménem podstatným, resp. přídavným.

Přehled výsledků všech žáků (body získané v jednotlivých cvičeních)**ZŠ a MŠ Doberská, Kladno**

číslo žáka	1a	1b	2a	2b	3a	3b	Celkem
1	4	2	6	5	3	2	22
2	5	5	6	6	3	2	27
3	6	2	3	0	2	2	15
4	6	6	5	0	6	6	29
5	3	4	4	5	4	6	26
6	5	6	6	6	5	5	33
7	5	3	6	6	3	2	25
8	5	1	5	0	6	5	22
9	4	4	4	0	3	5	20
10	4	3	3	6	6	3	25
11	2	4	4	1	3	4	18
12	5	3	4	3	4	4	23
13	4	6	6	6	6	6	34
14	3	1	4	1	5	4	18
15	3	2	6	6	6	3	26
16	5	3	5	5	4	4	26
17	3	3	2	1	4	5	18
18	1	3	4	2	5	4	19
19	6	5	6	5	2	3	27
20	6	5	6	6	6	5	34
21	6	6	6	6	6	6	36
22	5	6	3	6	3	3	26
23	6	6	6	6	5	5	34
24	6	6	6	6	6	6	36
25	4	4	5	6	5	4	28
Průměr	4,5	4,0	4,8	4,0	4,4	4,2	25,9

ZŠ a MŠ Újezd, okr. Beroun

číslo žáka	1a	1b	2a	2b	3a	3b	Celkem
1	5	5	5	5	3	2	25
2	6	4	5	1	4	4	24
3	6	5	6	6	6	4	33
4	6	6	6	2	5	3	28
5	6	6	5	6	6	4	33
6	6	6	6	6	3	5	32
7	6	6	4	4	1	2	23
8	5	6	6	6	4	4	31
9	5	3	3	6	3	4	24
10	6	6	6	6	6	6	36
11	5	5	6	5	4	5	30
12	6	5	5	4	5	5	30
Průměr	5,7	5,3	5,3	4,8	4,2	4,0	29,1

J. A. Komenského, Karlovy Vary

číslo žáka	1a	1b	2a	2b	3a	3b	Celkem
1	1	1	5	0	4	4	15
2	6	5	3	1	4	4	23
3	4	6	4	1	5	5	25
4	6	6	6	6	6	6	36
5	6	5	5	5	6	5	32
6	5	3	1	3	4	3	19
7	6	5	1	0	3	5	20
8	4	5	6	6	5	6	32
9	6	2	5	0	2	1	16
10	6	5	5	4	5	3	28
11	3	3	1	1	3	6	17
12	6	6	6	6	6	6	36
13	1	2	2	0	2	1	8
14	4	5	6	6	2	0	23
15	6	5	6	5	6	6	34
16	4	3	4	0	5	4	20
17	5	6	5	6	5	4	31
18	6	6	6	6	5	5	34
19	3	1	6	4	5	4	23
20	5	6	6	5	2	4	28
21	4	5	5	3	3	2	22
22	4	3	3	3	4	5	22
23	2	4	4	0	5	2	17
24	6	6	6	6	6	6	36
25	6	5	6	6	4	5	32
26	6	3	6	6	5	6	32
27	6	6	6	5	6	6	35
Průměr	4,7	4,4	4,6	3,5	4,4	4,2	25,8

ZŠ Kladská, Praha 2

číslo žáka	1a	1b	2a	2b	3a	3b	Celkem
1	6	6	6	6	6	6	36
2	5	4	6	4	5	2	26
3	6	4	6	6	4	6	32
4	6	6	6	6	5	6	35
5	6	6	6	5	5	6	34
6	5	2	6	4	4	3	24
7	3	1	3	0	2	5	14
8	6	6	6	6	6	6	36
9	6	6	5	6	4	3	30
10	6	6	6	6	6	6	36
11	6	5	4	4	3	4	26
12	5	5	2	2	2	2	18
13	6	6	6	6	5	4	33
14	6	6	6	6	5	4	33
15	2	2	6	6	6	6	28
16	6	5	5	6	4	2	28
17	4	6	5	6	4	2	27
18	6	5	5	6	6	3	31
19	5	5	5	4	2	5	26
20	4	4	4	2	5	4	23
21	6	6	3	6	6	3	30
22	6	4	6	6	6	6	34
23	5	4	5	5	3	3	25
Průměr	5,3	4,8	5,1	5,0	4,5	4,2	28,9

ZŠ Velké Přítočno

číslo žáka	1a	1b	2a	2b	3a	3b	Celkem
1	6	5	6	5	6	4	32
2	6	5	6	6	3	3	29
3	4	2	1	6	5	3	21
4	6	6	1	6	5	4	28
5	6	6	2	6	5	3	28
6	6	6	5	6	4	5	32
7	5	6	6	6	6	4	33
8	5	6	6	5	4	2	28
9	6	5	6	6	6	6	35
10	6	6	6	6	6	6	36
11	6	6	6	5	6	6	35
Průměr	5,6	5,4	4,6	5,7	5,1	4,2	30,6

2.3 VLASTNÍ NÁMĚTY PRO NÁCVIK PSANÍ KONCOVEK PŘÍDAVNÝCH JMEN

Nácvik je rozložen do sedmi kroků:

1. Obecně o přídavných jménech – dvě vyučovací hodiny
2. Třídění přídavných jmen podle druhu
3. Koncovky přídavných jmen měkkých
4. Koncovky přídavných jmen tvrdých
5. Procvičování koncovek přídavných jmen měkkých a tvrdých
6. Koncovky přídavných jmen přivlastňovacích
7. Procvičování u upevnění učiva

1. Obecně o přídavných jménech

Jako motivaci pro začátek nácviku psaní koncovek přídavných jmen je možné použít větu *Podej dědečkovi dědečkovy bačkory.*

Otázky:

O jaký druh věty se jedná? Určete slovní druhy ve větě. Pro která i/y známe gramatické pravidlo? Pro která toto pravidlo zatím neznáme?

Děti si uvědomí, že pro psaní koncovek přídavných jmen ještě pravidlo neznají, to je výchozí bod pro nácvik.

Dále si mají děti uvědomit, co vše už vědí o přídavných jménech. Je třeba se ujistit, že žáci zvládají vyhledávání přídavného jména ve větě a určování mluvnických kategorií přídavných jmen. K tomuto účelu je vhodný výukový program DIDAKTA.CZ, Ohebné slovní druhy 2.

Přídavná jména se s podstatným jménem shodují v pádě, čísle a rodě. Při určování mluvnické kategorie přídavného jména musíme mít k dispozici slovní spojení, popř. celou větu, nikoliv pouze přídavné jméno. Například přídavné jméno *veselý* bychom mohli určit

jako tvar 1. pádu, rodu mužského, ale i jako tvar 4. pádu, rodu mužského neživotného. Tvar přídavného jména *česnekové* může vyjadřovat různé pády, čísla a rody (12 různých možností).

Ve výukovém programu DIDAKTA.CZ žáci ve větách zanechají pouze přídavná jména, ostatní slovní druhy vymažou. Tento program se velmi dobře hodí i pro distanční výuku, v níž při sdílené obrazovce žáci učiteli diktují, která slova má vymazat, popř. mohou toto sami doma procvičovat.

Vyhledávání přídavného jména ve větě – zadání.

(www.didakta.cz)³⁷

³⁷ SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019]

Vyhledávání přídavného jména ve větě – řešení.

The screenshot shows a digital worksheet with a dark blue background and a yellow paper-like texture. At the top, a instruction box says "Nechej ve větách jen přídavná jména, ostatní slovní druhy odstraň." (Leave only adjectives in the sentences, delete the other word classes). A progress indicator shows "1/2".

There are six sentences, each with a small robot icon on the left and a green checkmark on the right, indicating they have been solved:

- Dítě přišlo z karnevalu poněkud **zdivočelé**.
- Z té **cizí** ženy jsem měla **divný** pocit.
- Vašek přišel na **babiččinu** oslavu se **dvěma** kamarády.
- Oba **panovníci** sjednali **přijatelné** podmínky **příměří**.
- Do **sousední** obce mají přijet **kazašští** tanečníci.

Navigation icons include "ZPĚT" (Back) with a robot, "TISK" (Print) with a printer, "NÁPOUĚDÍ" (Next) with a lightbulb, and "POKRAČOVAT" (Continue) with a robot.

(www.didakta.cz)³⁸

³⁸ SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019]

Určování pádu přídavného jména, chyba je označena červeně.

Přetáhní ke každému slovnímu spojení ozubené kolo se správným pádem.

5. milí diváci!

7. s olivovým olejem

u přísného ředitele

2. luxusní hotel

4. pro milého ženicha

3. v menších kopcích

Uvěřčným rodičům

3. v slováckých krojích

3. k slepé ulici

2. u železné brány

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7.

NÁPOVĚDA

POKRAČUJTE

(www.didakta.cz)³⁹

Určování čísla přídavného jména.

U každého slovního spojení rozhodni, zda je v jednotném nebo množném čísle.

LEGENDA

- jednotné číslo

- množné číslo

Pozn: Všechna slovní spojení jsou v I. pádu.

ploché televize

vykloubená ramena

pěší chodci

neznámí autoři

léčivá bylina

krémový dort

létající koště

barevná pastelka

mňoukaající kořata

místní zvláštnost

NÁPOVĚDA

POKRAČUJTE

(www.didakta.cz)⁴⁰

³⁹ SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019]

⁴⁰ SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019]

Určování rodu přídavného jména.

Přetáhni ke každému slovnímu spojení magnetku se správným rodem.

šicí stroj	bručivý kovář
píšící autorka	nejdelší bič
okrasné vyšívání	velký silák
hudební skladatel	cizí muž
trefné přísloví	nevídaná hbitost

rod mužský rod ženský rod střední

(www.didakta.cz)⁴¹

Otázky:

Které mluvnické kategorie přídavná jména vyjadřují? Kterými otázkami se na ně ptáme?

Úkol:

Existují tři druhy přídavných jmen. Pokuste se v učebnici najít, které druhy to jsou. Pokuste se najít pravidlo, podle kterého se přídavná jména třídí.

Všechny zjištěné informace učitel utřídí a vysvětlí pravidlo, pro určování přídavných jmen měkkých, tvrdých a přivlastňovacích. Je třeba zdůraznit, že pro určení druhu přídavného jména je třeba použít vždy tvar 1. pádu, čísla jednotného. Rod přídavného jména se řídí rodem podstatného jména, ke kterému patří.

⁴¹ SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019]

Úkol:

Najdi přídavná jména k těmto názvům živočichů: *lev – lví, čáp – čapí, velryba – velrybí, orel – orlí, pes – psí*. Jsou tato přídavná jména tvrdá nebo měkká? Jak jsi to poznal/a?

Které z těchto názvů obcí a měst obsahují přídavné jméno přivlastňovací? *Havlíčkův Brod, Jindřichův Hradec, Hojsova Stráž, Josefův Důl, Špindlerův Mlýn*. Znáš ještě jiné obce nebo města, jejichž název obsahuje přídavné jméno přivlastňovací? Zde je možné uplatnit mezipředmětové vztahy a hledat tato místa na mapě.

2. Třídění přídavných jmen podle druhu

Pokračujeme v nácvičku třídění přídavných jmen podle druhů. K tomu je možné využít různá cvičení z pracovních sešitů, popř. interaktivní materiály.

Následuje ukázka cvičení pro interaktivní tabuli, v němž žáci třídí přídavná jména podle druhu. Střídají se u tabule, ostatní zapisují do sešitu. V interaktivní podobě se jednotlivá slova objevují na obrazovce postupně. Názvy druhů k číslům žáci doplní samostatně.

Roztříd' přídavná jména do tří skupin podle druhů

1. <input style="width: 90%;" type="text"/>	2. <input style="width: 90%;" type="text"/>	3. <input style="width: 90%;" type="text"/>

krásní

želví

babiččin

Janáčkovy

ryzí

tygří

tygrova

zelení

hmyzí

dravým

Karlovu

cizímu

pomalý

turistova

tvrdohlavému

mocný

bosí

dračí

hodná

medvědova

(archiv autorky)

Následují cvičení typu třídění přídavných jmen užitých ve slovních spojení.

2 Roztřídte následující přídavná jména na tvrdá, měkká a přivlastňovací.

pohádková kniha, cizí turisté, Karlův most, malířova paleta, táhlá údolí, střídmi lidé, sokolí zrak, nervózní děti, významný objev, Honzovi rodiče, maminčin úsměv, kosí zpěv, telecí řízek, čerstvé pečivo, sousedovi králíci, ryzí zlato, Hrubínovy verše, tvrdé rohlíky, nepříjemný muž, koroptví mláďata, dědečkova sestra, sochařova dílna

MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada, s. 45. ISBN 978-80-7230-217-8⁴²

Cvičení typu vyhledání a určování přídavných jmen užitých v souvislém textu

15 1. Podtrhněte všechna přídavná jména:
tvrdá červeně, měkká modře a přivlastňovací zeleně.

Na výpravě

Když je studené a nevlídné počasí, chodíme jenom na jednodenní výpravy. Co vše nosíme s sebou? Půjčuji si bratrův batoh a v něm mám starší tepláky, nepromokavou pláštěnku, náhradní ponožky, čistý ručník, malé mýdlo, signální vlajky, jídelní misku s příborem, láhev z plastické hmoty s čajem a čerstvé jídlo z domova. A ještě požádám o sestřinu krabičku poslední záchrany.

(Podle J. Foglara)

BURIÁNKOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ, Z., 2010. *Pracovní sešit český jazyk pro 5. ročník ZŠ.* Praha: SNP-pedagogické nakladatelství, akciová společnost, s. 24. ISBN 978-80-7245-130-2.⁴³

⁴² MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada. ISBN 978-80-7230-217-8

⁴³ BURIÁNKOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ, Z., 2010. *Pracovní sešit český jazyk pro 5. ročník ZŠ.* Praha: SNP-pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7245-130-2.

17. Přídavná jména tvrdá vybarvi černou pastelkou, přídavná jména přívlastňovací žlutou, přídavná jména měkká nevybarvuj.

11

TOPIL, Z., TUČKOVÁ, K., CHROBOKOVÁ, D., 2017. *Pravopisné křížovky. Přídavná jména*. Havlíčkův Brod: TOBIÁŠ, s. 11. ISBN 978-80-7311-181-6.⁴⁴

⁴⁴ TOPIL, Z., TUČKOVÁ, K., CHROBOKOVÁ, D., 2017. *Pravopisné křížovky. Přídavná jména*. Havlíčkův Brod: TOBIÁŠ. ISBN 978-80-7311-181-6.

1. Vybarvi políčka s přídavnými jmény: tvrdými – červeně
měkkými – modře
přivlastňovacími – oranžově

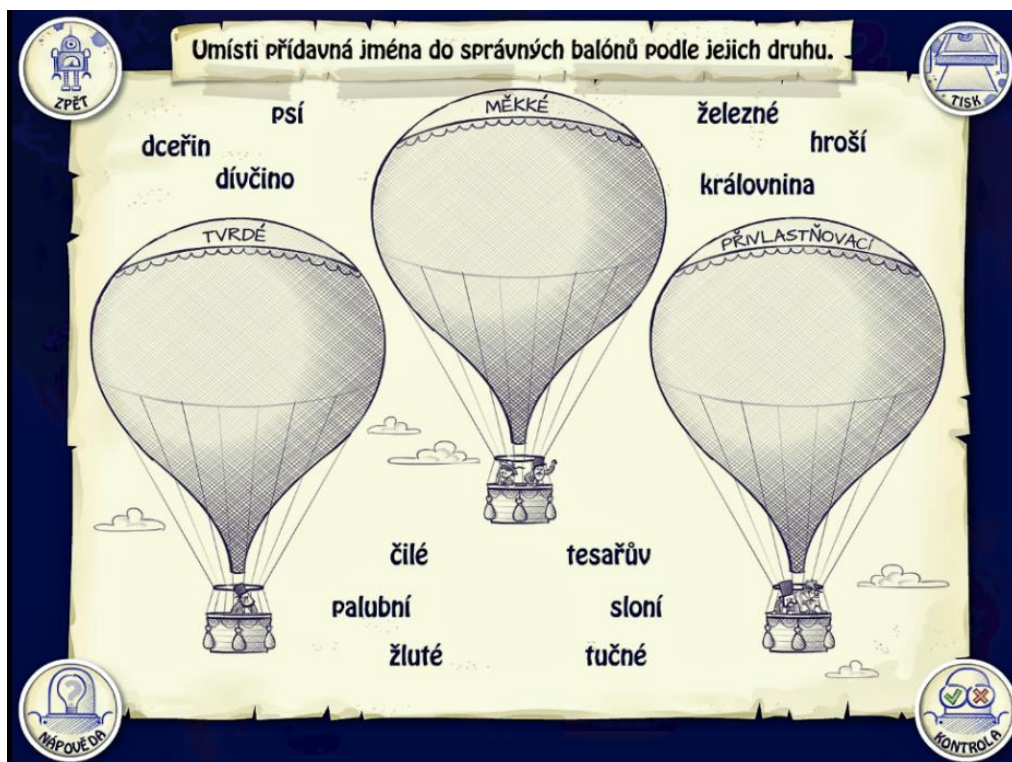
2. Odvozuji od slov v závorkách přídavná jména.

(zahrada) _____	slavnost	(rameno) _____	kloub
(telefon) _____	seznam	(den) _____	světlo
(území) _____	plán	(ráno) _____	zprávy

31

PAVLOVÁ, J., PIŠLOVÁ, S., 2006. *Barevná čeština pro pátáky*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, s. 31
ISBN 80-7235-325-X.⁴⁵

⁴⁵ PAVLOVÁ, J., PIŠLOVÁ, S., 2006. *Barevná čeština pro pátáky*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7235-325-X.

(www.didakta.cz)⁴⁶

3. Koncovky přídavných jmen měkkých

Žáci se dívají na přehled skloňování přídavných jmen měkkých a odpovídají na otázky:

- Ve tvarech kterých pádů jednotného čísla se liší tvary vzoru *jarní* v rodě mužském a středním?

Všechny tvary mají stejné, pouze ve 4. pádu existují pro rod mužský dva tvary – životný a neživotný.

- V kterých pádech jednotného čísla má vzor *jarní* stejné tvary pro všechny rody?

V 1., 4. a 5. pádu má rod mužský ještě navíc ve 4. pádu tvar životný (*jarního*).

- Kolik různých tvarů má vzor *jarní* v jednotném čísle ženského rodu?

Jeden.

⁴⁶ SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019]

- Který pád, číslo a rod vyjadřují tvary s koncovkou *-ím*?

6. a 7. pád čísla jednotného rodu mužského a středního, 3. pád čísla množného všech rodů.

- Co můžeme říci o pravopisu koncovek přídavných jmen, která se skloňují podle vzoru *jarní*?

Píše se v nich pouze *í*.

Učitel ukazuje dětem obrázky zvířat, jejichž název končí na obojetnou souhlásku a děti tvoří a píšou přídavná jména. V případě, že slovo označující zvíře končí na měkkou souhlásku, nepotřebují žáci uvažovat o pravidlech o koncovkách přídavných jmen.

Tulení, sloní, velrybí, kozí, žirafí, gorilí, včelí, pardálí, sokolí.

Žáci odůvodňují, proč jsou to přídavná jména měkká tím, že je spojují s podstatnými jmény různých rodů (*tulení samec, tulení kůže, tulení mládě*), přičemž se tvar přídavného jména nebude měnit. Zde je dobré připomenout, že od názvů zvířat se přídavná jména netvoří příponou *-ní*, ale jen koncovkou *-í*, proto se píše *tulení, sloní* aj. s jedním *n*.

4. Koncovky přídavných jmen tvrdých

Žáci se dívají na přehled skloňování a odpovídají na otázky:

- Ve kterých pádech čísla jednotného má přídavné jméno *mladý* stejné tvary pro všechny tři rody?

V žádném.

- V kterých pádech čísla množného má přídavné jméno *mladý* stejné tvary pro všechny tři rody?

Ve 2., 3., a 6., 7. pádu.

- Proč jsou v mužském rodě někdy dva tvary?

Tvar se liší podle životnosti.

- Je ve skloňování přídavného jména *mladý (mladá, mladé)* některý tvar zastoupen jen jednou?

Není.

- V kterých tvarech (uveďte pád, číslo a rod) je u vzoru *mladý* koncovka *-ými*?
V 7. pádu, čísla množného ve všech třech rodech.
- Který pád, číslo a rod vyjadřují tvary *malý, malí*?

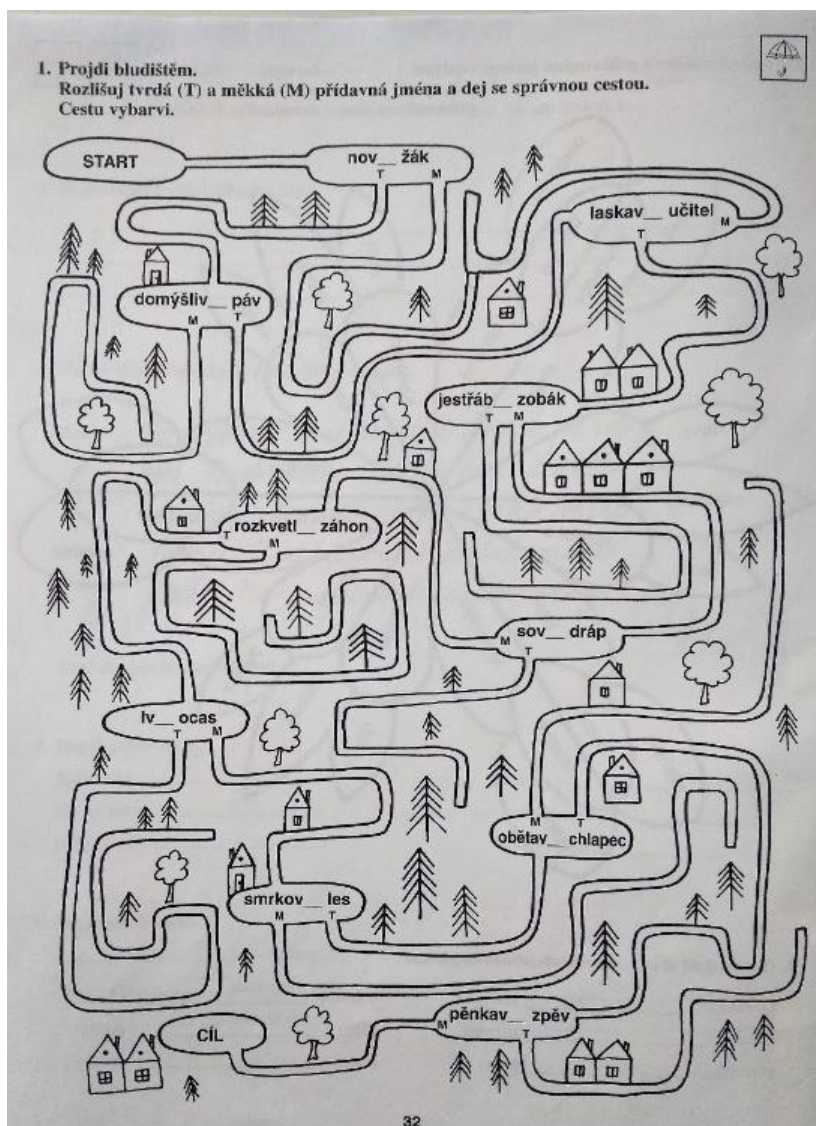
Malý – 1. a 5. pád, číslo jednotné, rod mužský životný i neživotný, *malí* – 1. a 5. pád, čísla množného, rod mužský životný.

Žáci doplňují koncovky do slovních spojení typu *zlý pes, hladový lev* a převádí tato spojení do množného čísla, *zlí psi, hladoví lvi*. Tato slovní spojení píší.

5. Procvičování koncovek přídavných jmen měkkých a tvrdých

Tato část je určena k procvičení učiva dříve, než přistoupíme k přídavným jménům přivlastňovacím. Zde je možné využít různé pracovní listy a doplňovací cvičení.

Ukázka pracovního listu:

PAVLOVÁ, J., PIŠLOVÁ, S., 2006. *Barevná čeština pro pátáky*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, s. 32
ISBN 80-7235-325-X⁴⁷

6. Koncovky přídavných jmen přivlastňovacích

Přídavná jména přivlastňovací by žáci mohli zaměřovat se jmény podstatnými. Ve větě je vhodné hledat přídavné jméno přivlastňovací pomocí otázky *čí?* a potom připojit podobu 1. pádu čísla jednotného, např. ve větě *Tatínkovy kufry se na letišti ztratily* se ptáme na přídavné jméno přivlastňovací *čí kufry? tatínkovy – tatínkův kufry*. Že nejde o podstatné

⁴⁷ PAVLOVÁ, J. & PIŠLOVÁ, S., 2006. *Barevná čeština pro pátáky*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7235-325-X

jméno, poznáme podle toho, že není možné se ptát *Komu se ztratily kufry?* Žáci by to také měli poznat podle koncovky -y ve slově *tatínkovy*, protože už vědí, že u podstatných jmen skloňovaných podle vzoru *muž* (a *pán*) je ve 3. a 6. pádu koncovka -*ovi*.

Žáci se dívají na přehled skloňování přídavných jmen přivlastňovacích a odpovídají na otázky:

- Který pád, číslo a rod vyjadřují tvary *otcovi, matčini, otcovy, matčiny*?

Stejně jako u přídavných jmen tvrdých: V koncovkách přídavných jmen přivlastňovacích se píše *i* jen v 1. a 5. pádu čísla množného, v rodě mužském životném, např. *sousedovi synové*, a na konci tvarů 7. pádu, čísla množného všech rodů, např. *sousedovými syny*. V ostatních koncovkách se píše *y, ý*.

- Proč jsou v některých pádech dva tvary přídavného jména přivlastňovacího?

Záleží na životnosti.

Přídavná jména přivlastňovací, která jsou utvořena od vlastních podstatných jmen, píšeme s velkým počátečním písmenem: *Pavlův sešit, Alenin bratr, Mozartovo dílo*.

4. SKLOŇOVÁNÍ PŘÍDAVNÝCH JMEN PŘIVLASTŇOVACÍCH

1. Z podstatných jmen utvořte přídavná jména přivlastňovací.

(Dvořák) _____ opera Čert a Káča, (Tyl) _____ Strakonický
dudák, (Janáček) _____ opera Šárka, (Smetana) _____ Dalibor,
(Neruda) _____ sbírka Hřbitovní kvítí, (Erben) _____ Vodník, (Ha-
nuš) _____ orloj, (Lada) _____ kresba.

a) Zjistěte, ke které známé písni napsal slova Josef Kajetán Tyl (hudbu složil František Škroup). Jak se jmenovala divadelní hra, ve které tato píseň poprvé zazněla?

2. Podle tabulky skloňování přídavných jmen přivlastňovacích (v učebnici na str. 79) doplňte vynechaná písmena v koncovkách.

a) Myslbekov__ sochy, s Žižkov__m__ bojovníky, Gulliverov__ cesty, Čapkov__ cestopisy, nad Havlíčkov__m__ básněmi, v Hrubínov__ch verších, Husov__ stoupenci, s Foglarov__m__ hrdiny, Havlov__ hry, Alšov__ obrázky, Jiráskov__ díla, na Muchov__ch obrazech.

b) Lenčin__ šaty, Micčín__ kořata, mezi Novákov__m__ dětmi, Evin__ sourozenci, sousedov__ psi, k Jirkov__m kamarádům, tatínkov__ brýle, Milanov__ králíci, lékařčín__ pacienti.

UČ, str. 79–80

BIČANOVÁ, L., 2016. *Český jazyk 5 pracovní sešit pro 5. ročník 2. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 6. ISBN 978-80-7289-808-4.⁴⁸

7. Procvičování a upevnění učiva

Procvičování učiva o koncovkách přídavných jmen s využitím pracovních sešitů a pracovních listů.

⁴⁸ BIČANOVÁ, L., 2016. *Český jazyk 5 pracovní sešit pro 5. ročník 2. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN 978-80-7289-808-4.

1. Dopln a vybarvi políčka se slovy: s i/í – žlutě
s y/ý – hnědě

2. Dopln.

pěnkav __ hnízdo, vytrval __ horolezec, rychl __ posli, ochočen __ zvířata, Pavlov __ holubi, souse dov __ kočky, na slab __ ch větvích, dědečkov __ záhony, mil __ přítel, hrav __ kotata, rozkvetl __ stromy, s tvarohov __ mi koláči, z ryz __ ho zlata, úzk __ údolí, hladov __ m sýrkorkám, lipov __ čaj, Slavičkov __ obrazy, poctiv __ lidé, kolem Alíkov __ boudy

PAVLOVÁ, J., PIŠLOVÁ, S., 2006. *Barevná čeština pro pátky*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, s. 33
ISBN 80-7235-325-X⁴⁹

⁴⁹ PAVLOVÁ, J. & PIŠLOVÁ, S., 2006. *Barevná čeština pro pátky*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství, s. 32 ISBN 80-7235-325-X

3. K podstatným jménům v závorkách najdete vhodná příbuzná přídavná jména a doplňte je do vět.
 (Katka) _____ sešity, (losos) _____ maso, (sobol) _____ kožešina, (meruňka) _____ kompot, (Lucka) _____ děti, (koza) _____ mléko, (líška) _____ oříšek, (buk) _____ list, (Lenka) _____ kamarádi, (páv) _____ pero, (svět) _____ šampioni, (fotbal) _____ trenéři, (doba) _____ oděv.

4. Doplňte koncovky přídavných jmen.
 Roztomil _ pes, dubov _ nábytek, ryz _ zlato, škodliv _ lýkožrouti, zpěvav _ ptáci, pár korálov _ ch náušnic, duhov _ m pstruhům, kruhov _ m objezdem, sychrav _ podzim, hmyz _ tykadla, ciz _ jazyk, papírov _ draci, pštros _ vejce, živ _ plot, s týmov _ m hráči, k mal _ m dětem, antivirov _ program, sob _ paroží, borůvkov _ koláč, jestřáb _ křik, drz _ žák.

5. Diktát.
 S pravými drahokamy, čerstvý vítr, na holých stromech, husím pochodem, mezi šedivými mraky, bylinkový čaj, mývalí srst, malí hoši, střídmy jedlík, zdravý rybí tuk, vyhublí koně, vepřový řízek, léčivý pramen, skvělí hráči, žirafí krky.

UČ, str. 81–83

BIČANOVÁ, L., 2016. *Český jazyk 5 pracovní sešit pro 5. ročník 2. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o., s. 7. ISBN 978-80-7289-808-4.⁵⁰

Dále zařazujeme cvičení, v nichž jsou namíchané jevy týkající se přídavných a podstatných jmen.

KONCOVKY PODSTATNÝCH A PŘÍDAVNÝCH JMEN

kontrola seznam tabulka zpět

Cítím se velmi osaměl _____ .

Nesla dvě otep _____ slám _____ .

Stan _____ za deště promokly.

Poctiv _____ nejdál dojdou.

Nebudte skoup _____ na slovo.

Oblíbil jsem si Mánesov _____ obraz _____ .

Sousedov _____ ps _____ štěkají.

Poučovala mě o šindel _____ .

Tento chléb je trvanliv _____ .

V kelímku ležely babiččin _____ zub _____ .

podst. jm. příd. jm. smazat

(www.didakta.cz)⁵¹

⁵⁰ BIČANOVÁ, L., 2016. *Český jazyk 5 pracovní sešit pro 5. ročník 2. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN 978-80-7289-808-4.

⁵¹ SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019]

Abychom propojili jazykovou složku českého jazyka s komunikační složkou, je dobré zařadit do výuky produktivní činnosti, tzn. úkoly typu: *Popiš několika větnými celky, jak probíhají přestávky v naší třídě a použij přídavná jména všech tří druhů. Každou následující dvojici slov použij v samostatné větě, aniž bys zaměnil/a pořadí slov nebo měnil/a jejich tvar: dědečkovi knihy, dědečkovy knihy. Napiš přídavné jméno ke každému písmenu abecedy.*

Vlastní zkušenosti:

Při nácvičení psaní koncovek přídavných jmen je dobré vést děti k tomu, aby zpočátku psaly za přídavné jméno do závorčky i jeho vzor ve stejném tvaru a barevně vyznačily obě koncovky. Bez barevného označení žáci občas chybují v tom, že koncovku vzoru napíší správně a k přídavnému jméno doplní koncovku chybně.

Při určování druhu přídavného jména žáci často chybují u slov *drzý, cizí, bosý*. Dále zaměňují přídavné jméno přivlastňovací za podstatné jméno (*k dědečkovi, dědečkovi psi*). Při určování koncovky přídavného jména přivlastňovacího žáci prakticky nevyužívají vzor *otcův*, protože ve tvaru *otcovi* není podle sluchu poznat, jaké i/y se ve slově píše. Pracují pouze se vzorem *matčiny, matčini*.

Jako užitečnou pomůcku, která ovšem není v didaktikách doporučována, protože funguje pouze pro rozlišení pravopisu v 1. a 4. pádě, využívají žáci pomocné *ti všichni matčini psi a ty všechny matčiny psy*.

ZÁVĚR

Učivo o koncokách přídavných jmen je závěrečnou částí učiva o pravopisu na 1. stupni ZŠ. Setkáváme se s ním v 5. ročníku. Toto učivo navazuje na předchozí znalosti žáků o slovních druzích a mluvnických kategoriích podstatných jmen a předpokládá se, že žáci mají toto učivo osvojené.

Diplomová práce je rozdělena na část teoretickou a didaktickou. Teoretická část se zabývá vymezením učiva o koncokách přídavných jmen v rámci RVP a ŠVP a teoretickými východisky pro nácvik psaní koncovek přídavných jmen v 5. ročníku ZŠ. V praktické části jsem provedla analýzu učebnic pěti různých nakladatelství: Nová škola, Fraus, ALTER, Prodos, SPN. Hodnotila jsem tu část, která se zabývá nácvikem psaní koncovek přídavných jmen. Učivo ve všech učebnicích je zpracováno a prezentováno v ucelených kapitolách, rozdíly jsou především v prostoru, který je koncokách přídavných jmen věnován. Největší prostor věnují tomuto učivu učebnice nakladatelství Nová škola, Fraus a Alter a tyto učebnice považuji za zdařilé a vhodné pro výuku koncovek přídavných jmen. Naopak nejméně prostoru věnují tomuto učivu učebnice nakladatelství SNP a Prodos. V těchto učebnicích je učivo týkající se koncovek přídavných jmen nedostatečně zpracované. Ve výzkumné části bylo potvrzeno následující: Koncovka *-í* u přídavných jmen tvrdých vede žáky k mylné domněnce, že se jedná o přídavné jméno měkké a koncovky u přídavných jmen přivlastňovacích v jiných pádech než v 1. pádu vedou žáky k určení přídavného jména tvrdého. Při určování koncovky přídavného jména je pro žáky obměňovací cvičení obtížnější než cvičení doplňovací. Největší obtíže činí žákům koncovky přídavných jmen přivlastňovacích, obzvláště u tvarů homonymních s tvary podstatných jmen. Výzkum potvrdit pravdivost všech tří předpokladů. Ve vlastních námětech pro výuku koncovek přídavných jmen na 1. stupni ZŠ jsem vycházela především z výsledků výzkumu a z vlastních pedagogických zkušeností. Nácvik jsem rozložila do sedmi kroků s využitím materiálů z různých tištěných i internetových zdrojů, které jsou dostupné.

RESUMÉ

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na učivo o přídavných jménech na 1. stupni ZŠ. Práce je rozdělena na část teoretickou a didaktickou. V teoretické části je vymezení daného učiva v RVP ZS a definování učiva o přídavných jménech. V didaktické části je analýza učiva o PJ v pěti učebnicích pro 5. ročník od různých nakladatelství. Následuje výzkum a interpretace výsledků on-line testu žáků a vlastní náměty pro nácvik daného učiva.

In my thesis, I focused on the curriculum of adjectives at the 1st stage of primary school. The thesis consist of the theoretical and the didactic part. In the theoretical part is the definition of the curriculum in RVP ZS (i. e. Framework Education Programme for Basic Education) and the definition of the curriculum on adjectives. In the didactic part there is an analysis of adjectives curriculum in five textbooks for the 5th year from various publishers. This is followed by research and interpretation of the results of pupils' online test and own suggestions for practicing the subject matter.

SEZNAM LITERATURY

- BIČANOVÁ, L., 2016. *Český jazyk 5 pracovní sešit pro 5. ročník 2. díl*. Brno: NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN 978-80-7289-808-4.
- BRABCOVÁ, R., 1990. *Didaktika českého jazyka*. Praha: SPN. ISBN 80-04-24251-0.
- BURIÁNKOVÁ, M., 2014. *Metodická příručka český jazyk pro 5. ročník ZŠ.* Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235546-4.
- BURIÁNKOVÁ, M., DVOŘÁKOVÁ, Z., 2010. *Pracovní sešit český jazyk pro 5. ročník ZŠ.* Praha: SNP-pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7245-130-2.
- ČECHOVÁ, M., STYBLÍK, V., 1989. *Didaktika češtiny*. Praha: SPN. ISBN 80-04-22439-3.
- DOLEŽALOVÁ, A. B., 2016. *Český jazyk 5 učebnice pro 5. ročník základní školy*. Brno: Nakladatelství NOVÁ ŠKOLA, s.r.o. ISBN 978-80-7289-792-6.
- HAUSER, P., ONDRÁŠKOVÁ, K., 1991. *Základy didaktiky českého jazyka pro první stupeň základní školy*. Brno: rektorát Masarykovy univerzity Brno. ISBN 80-210-0239-5.
- HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., 2018. *Pracovní sešit k Českému jazyku 5. 2. díl*. Všeň: ISBN 978-80-7245-144-9.
- HORÁČKOVÁ, M., STAUDKOVÁ, H., ŠTROBLOVÁ, H., 2011. *Český jazyk 5*. Všeň: ALTER, s.r.o. ISBN 978-80-7245-130-2.
- HOŠNOVÁ, E., ŠMEJKALOVÁ, M., VAŇKOVÁ, I., BURIÁNKOVÁ, M., 2010. *Český jazyk 5 pro základní školy*. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, akciová společnost. ISBN 978-80-7235-453-5.
- KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L., VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk 5 pracovní sešit 1 pro základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus. ISBN 978-80-7238-961-2.
- KOSOVÁ, J., BABUŠOVÁ, G., RYKROVÁ, L., VOKŠICKÁ, J., 2011. *Český jazyk učebnice pro 5. ročník základní školy*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, ISBN 978-80-7238-960-5.
- MIKULENKOVÁ, H., 2008. *Český jazyk 5 učebnice pro pátý ročník*. Olomouc: Nakladatelství PRODOS modrá řada. ISBN 978-80-7230-217-8.
- MŠMT, 2017. *Rámcově vzdělávací program ZV*. Praha: MŠMT.
- SILCOM multimedia, 2014. www.didakta.cz. [Online] [Přístup získán 2019].
- PAVLOVÁ, J., PIŠLOVÁ, S., 2006. *Barevná čeština pro pátáky*. Praha: SPN-pedagogické nakladatelství. ISBN 80-7235-325-X.
- SVOBODOVÁ, J., 2003. *Didaktika českého jazyka s komunikačními prvky*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě - Pedagogická fakulta.
- TOPIL, Z., TUČKOVÁ, K., CHROBOKOVÁ, D., 2017. *Pravopisné křížovky. Přídavná jména*. Havlíčkův Brod: TOBIÁŠ. ISBN 978-80-7311-181-6.